

Årsskrift 2008

Humblebæk

Jernbanestationen

Fredensborg-Humblebæk lokalhistoriske forening

Årsskrift 2008

Fredensborg-Humlebæk lokalhistoriske forening årsskrift 2008

Redaktion: Bent Skov Larsen, Erik Thomsen, Find Christensen og Niels-Jørgen Pedersen

ISSN: 1602-5067

Forsideillustration: postkort Humlebæk station 1906

Bagsideillustration: gravsten Asminderød kirkegår *foto BSL*

Opsætning og tryk: Ilsted Tryk, Nivå

Indholdsfortegnelse

De første veje i det nye Humlebæk	side 5
<i>Af Niels-Jørgen Pedersen</i>	
En gren af ”Major-Slægten” på Sletten.....	side 14
<i>Af fbu. toldinspektør Henning Hvidtfeldt Larsen, Kalundborg.</i>	
”Smør-Peter” på prærien	side 30
<i>Af cand.mag. Henriette Kragh Jacobsen</i>	
” – tre minutter vil De fortsætte?”	side 38
<i>Af Leif David Nielsen</i>	
Louisiana	side 42
<i>Af Bent Skov Larsen</i>	
Slaget i Øresund 25. juni 1808	side 50
<i>Af Bent Skov Larsen</i>	
Holger Drachmann og Fredensborg	side 55
<i>Af Lotte Steen</i>	

De første veje i det nye Humlebæk

Niels-Jørgen Pedersen

*Humlebæk Station 1906.
En Litra K maskine trækker
toget ind sydfra og stationsper-
sonalet er på perronen.*

Da togene begyndte at rulle på Kystbanen i 1897, var man allerede godt i gang med at anlægge det nye Humlebæk. Af et avisnotits i Helsingør Avis den 15. juli 1897 fremgår det, at krojer Jørgen Nielsen, Sletten, havde solgt sin landbrugsjord på Nedre Torps overdrev ud imod kysten til en tømrermester Frederik Nielsen fra København. Jorden blev handlet for 35.000 kroner og blev udstykket til 41 parceller. ”Kvarteret gennemskæres paa kryds og tværs af udmærkede Veje, ligesom der er sørget for et kompliceret Kloakanlæg.”

Den nye stationsby kom til at ligge på de dele af Nederste Torps overdrev, der lå øst for banen. Krogerups marker blev først udstykket langt senere. Godsejer Oscar

Udsigt over marken fra den nye Stationsvej mod husene på den gamle Strandvej. 1909.

Brun havde frabedt sig stationens nærhed, så Humlebæk Station blev placeret på Krogerups mark så langt væk fra gården som muligt. Det kan vel tænkes, at han også har haft indflydelse på valget af stationens navn og dermed på navnet af den nye stationsby. Stationen kunne lige så godt have heddet *Sletten*, hvor de fleste boede eller *Torpen*, på hvis jorde byen blev anlagt.

Geodætisk Institut viste det ny *Humlebæks* første veje og alléer på et målebordsblad tegnet i 1898. Få år tidligere havde der kun været sparsomt bebygget så langt øjet rakte. Mod nordøst, over Krogerups marker, kunne man i det fjerne ane landstedet Louisianas hvide hovedbygning, ellers var der ingen huse. Mod sydøst på Nedre Torpens overdrev ned mod fiskerlejet Sletten lå enkelte steder som *Landhyst* (Nu på hjørnet af Ny Strandvej og Jernbaneallé), *Toldkontrollorboligen* (Bjerrehus) og *Slettens Minde* (Averhofs). Langs med Strandvejen lå nogle få små huse. Vest for kystbanen var der ligeledes kun ganske få huse at se med bondelandsbyerne Øvre og Nedre Torpen i det fjerne.

Jernbaneallé med to af Humlebæks ældste belærsvillaer. Landlysts stråtag ses mellem allétræerne. Postkort fra 1908.

De nye veje

Humlebæks første nye vej blev anlagt parallelt med jernbanen, tæt forbi stationen, fra Torpenvej i syd til op forbi Hejreskoven med tilslutning til Strandvejen ved Louisiana, hvor nu Louisevej ligger. De første mange år hed denne vej *Stationsvej*. Siden blev den nordlige del peppet op med vejtræer og fik sit eget navn som *Hejreskovallé*. Den sydlige del af *Stationsvej* blev langt senere amputeret af *Fredensborgvejen* og hedder nu *Torpenvej* og *Hal Kochsvej*.

I hvilken rækkefølge de nye veje i stationsbyen blev anlagt, burde kunne ses ud af sognerådets forhandlingsprotokol, men den er vanskelig tilgængelig. Det kunne være nærliggende at antage, at *Nyvej* var den første af de nye veje med forbindelse fra Strandvejen og ind til stationsområdet, men så skulle den have været indtegnet på førnævnte Geodætiske kort fra 1898, og det er den ikke.

Det Ny Humlebæk fik i de første halvtreds til tres år en temmelig opsplittet tilværelse mellem sommergæstende landligere og helårsnybyggere. Ved folketællingen i 1901 boede der i Dauglørke og Torpen 428 personer, i Humlebæk og Sletten var der 613. De følgende år steg tallene betydeligt, efterhånden som der kom huse på parcel-

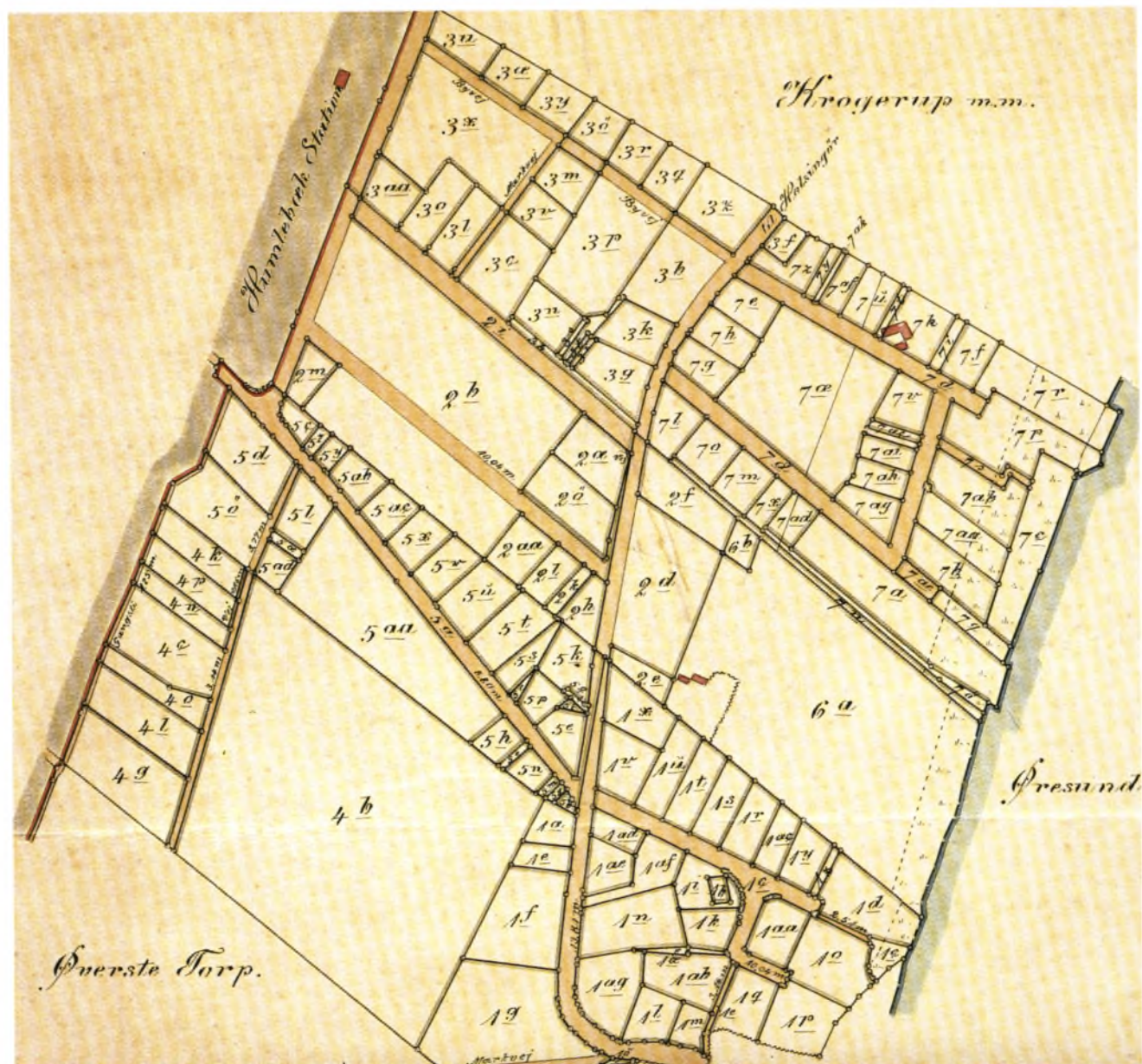
*Udsigt fra den gamle Strandvej
over markerne mod de nye
sommervillaer på Kastanie-
allé. De pæne opstammede
lindetræer markerer Lindeallé.
Yderst til højre lå konditoriet
Lille Søvang. Foto 1907.*

lerne, men især i sommermånederne steg indbyggerantallet drastisk. Sundets nærhed og især de høje brinker, med vid udsigt over Øresund tiltrak velhavere fra hovedstaden. De var her kun i den milde sommertid. Fiskerne i de to lejer havde nok i deres egen gøren og laden neden for bakken, og bønderne oppe i landet havde for det meste deres opmærksomhed inde i landet, hvor deres verden var. Langs med vejene i stationens nærhed slog Humlebæks første helårsnybyggere sig ned. Der blev bygget og anlagt haver med hække og stakitter. Det med haver og hække var nyt for de fastboende.

Allé-vejene

Jernbaneallé, mellem det vi nu kalder *Gammel Strandvej* og den nyanlagte vej til stationen, var den første af de nye veje, hvor der blev bygget helårsvillaer. Det er vel lidt finere at bo på en allé end på en almindelig vej, så disse allénavne har sikkert stimuleret grundpriserne. På kromand Jørgen Nielsens landbrugsjord øst for Strandvejen blev det til hele tre alléer: *Lindeallé*, *Kastanieallé* og *Strandallé*. Der var man så tæt på Sundet, at parcellerne fortrinsvis blev optaget af sommervillaer. Efter datidens målestok kom der hurtigt gang i udviklingen af det nye Humlebæk. En optælling på matrikelkortet fra 1918 viser, at der i de tyve år, der var gået siden Kystbanen åbnede, var udlagt 80 nye parceller i området, og flere veje var kommet til.

Terrain af Nederste Torp By. Kopi af Matrikulskortet. Februar 1918. Lokalhistoriskarkiv.

*Kystparti mod Sletten.
Nordahl Grovi.*

Nysted

Mellem det første stykke af *Torpenvej* og *Jernbaneallé*, parallelt med disse, var der planlagt endnu en vej, men den blev aldrig ført igennem. Det blev ikke til mere end det lille indhak, der stadigvæk kan ses ved *Gammel Strandvej*, hvor telefoncentralen og vaskeriet lå.

Som før nævnt var *Nyvej* ikke byens nyeste vej, men nok den første af de nye veje i anden omgang. *Nyvej* var smallere og havde noget snævrere fortove end de fine alléer. Måske blev den først og fremmest anlagt for at give landliggerne på *Kastanieallé* og de andre alléer en nemmere vej til toget. Vejen gav dog også plads til en række nye parceller. I dag er *Nyvej* blevet reduceret til det halve af sin oprindelse og tilmed gjort blind.

Måske var der en ganske særlig baggrund for at denne vej blev kaldt *Nyvej*, selvom den i så fald burde have heddet *Nystedvej*. I lige linie med *Nyvej* og *Kastanieallé*, helt ude mod Sundet, har der fra midten af 1700'årene ligget en lille bebyggelse, som er

blevet kaldt *Nysted*. Et mindre sted, hvor en fiskerfamilie havde slået sig ned midt mellem de to gamle lejer. Stedet har været synligt nok som landkending ude fra vand-siden, for ellers ville stedet ikke have haft en bemærkning på søkortet: *Speciel carte over landet og grundene imellem Loggerob og Slatten*; Søkortarkivet 1750. På kortet ses *Nye Sted* nævnt omkring det sted, hvor huset har ligget og hvor der er en smule forstrand, så det var nogenlunde overkommeligt at få båden trukket på land.

Ved udskiftningen af Nederste Torpens jorde, i slutningen af 1700'årene blev der på overdrevet afsat tre huslodder langs med kysten. Den nordligste af disse lodder omfattede området ved *Nysted*. Denne huslod var ifølge tingbogen i midten af 1800'tallet beboet af Johannes Pedersen. Han solgte til kromand Jørgen Nielsen på Sletten i 1872, og i 1897 blev det så tømrermester Frederik Nielsen fra København, der fjernede husmandsstedet og udstykkede jorden. Husmandsstedet har ligget ved *Kastanieallé* nummer 7, på Matr. nr. 7k. Blandt de få spor, det gamle *nye sted* ved kysten har efterladt sig, er navnet på fiskestadet i Sundet ud for kysten på dette sted. *Nysted Stedet* har, ligesom navnene på de øvrige stader langs med Øresundskysten, været nedskrevet siden 1839 og givetvis også været kendt længe før. Stadets placering og udstrækning beskrives i en fortegnelse over fiskestaderne i Øresund fra 1892: "*Nysted Stede begrænses mod Nord af en Linie over et angivet Punkt ved Stranden og Glumsløf Kirke. - - - Stedet strækker sig 1156 Alen målt langs Stranden fra Tornebuske Stedet i Nord (Ved Louisiana) til Søren Mikkels Stede i Syd (Ved Sletten Havn).*"

Forretninger

Sletten by med sine godt hundrede huse udgjorde den hidtil tætteste bebyggelse i området. Det var også dernede, forretningerne var samlet. Med den nye bys større behov kom der efterhånden en del nye forretninger til, dem var der ikke plads til neden for bakken, så de samlede sig langs med den nederste del af Torpenvejen.

I byens udkant

Fra de ældste tider har det sandede og snørklede spor, som *Strandvejen* udgjorde, fulgt kystlinien i passende afstand. På stykket, der kom til at omfatte det nye Humlebæks nordlige del, var vejen presset godt ud mod brinken for at tilgodese den gode agerjord på stedet. Der blev dog plads til en perlerække af sommervillaer på den lange smalle strimmel jord mellem vejen og bakkefaldet. Hofjærmester og godsejer Oscar Brun, Krogerup, udstykkede og solgte disse parceller i 1901. Der gik dog

*Sommervillaer på brinken
langs med den gamle strandvej.
Disse parceller blev udstykket
fra Krogerup i 1901. Foto
1907.*

en rum tid, inden alle de nye lodsejere fik bygget deres sommerpaladser. *Strandvejen* var offentlig vej og blev passet som sådan, men *Kystvej* forblev privat vej og fik ret sent en fast belægning. Den øvrige del af Krogerups jorde vest for *Strandvejen* blev først udstykket langt senere.

En ret upåagtet vej, der aldrig rigtig er blevet anlagt og derfor i dag ingen for-
tov har, er den gamle vej ved mejeriet. Oprindeligt var den ligesom *Øresundsvej* blot
en markvej, der førte ind til før omtalte *Slettens Minde*. En mindre gård på Øverste
Torpens overdrev, hvis gamle, gule bygninger nu ligger midt i boligområdet bagved
biografen. Sidst i 1800'årene blev der ved denne vej anlagt et lille mejeri, der siden
har givet vejen sit navn som *Gammel Mejerivej*. På denne vejs østside var der langt op
i årene åben mark over mod Humlebæk Skole.

I en tid, hvor vores byer er ved at blive kvalt af biler, er det vanskeligt at forestille
sig, at Humlebæks vejnet blev anlagt til trafik med hestevogne, cykler og gående.
Da bilerne havde gjort deres entré, blev der ret snart behov for en gennemgribende
forandring. Vi fik den nye strandvej i 1924. Det bevirkede, at byen blev skåret over i

to halvdele, og den gamle hovedfærseisåre blev degraderet til almindelig villavej. Det kunne have været passende at slutte denne beretning af med oplysninger om, hvornår vejene i det nye Humlebæk fik en fast asfaltbelægning, men det har trods flere tiltag endnu ikke været muligt at fastslå.

Nybygninger i Sletten. Kroejer Jørgen Nielsens Jorder i Sletten, som er bleven købt af Lømrermester Fred. Nielsen, København, for 35,000 Kr., er if. Frdbg. A. Av. blevet udstykket i 41 Parceller. Kvarteret gennemskæres paa kryds og tværs af udmærkede Veje, ligesom der er sørget for et kompliceret Kloakanlæg. Vej- og Kloakanlæg har alene kostet ca. 30,000 Kr. Ejeren lader for Tiden til eget Brug paa en af Grundene opføre en flot Villa. Bygmester J. P. Petersen, Åsminderød, har Arbejdet i Entreprise.

Før det nye Humlebæk blev en realitet var der ikke det store behov for bygningshåndværkere i området. Var der brug for den slags folk, kom de som regel fra Fredensborg. Det er da også hovedsageligt håndværkere fra Fredensborg, der har opført Humlebæks villaer i den første tid. Morgen og aften har der været en livlig trafik, som kun sjældent er set siden, af den gamle snoede grusvej til og fra Kystdistriktet.

En gren af "Major-Slægten" på Sletten

Af fbr. toldinspektør Henning Hvidtfeldt Larsen, Kalundborg

Gl. Strandvej 176

Det følgende er et uddrag af min slægtshistorie, nemlig den del, der alene vedrører mine aner på Sletten, og som er min fars familie. Et arbejde, der desværre først kom i gang i januar 2001, selv om tanken om det at finde tilbage til sine aner havde puslet længe, stærkt tilskyndet af min ægtefælle.

Der var to væsentlige grunde til at gå i gang med noget slægtsforskning. Den ene var hensynet til vores børnebørn, som vi begge fandt burde vide noget mere om deres rødder og familiens tilknytning til Sletten, hvorfor skal jeg komme tilbage til

senere, og den anden grund var, at jeg syntes, at både jeg selv og mine brødre skyldte vores forældre, at eftertiden burde kende lidt til dem og deres generation, der vel mere end nogen anden lagde grundstenen til det velfærdssamfund, vi kender i dag.

Jeg er født i 1929 på adressen Gl. Strandvej 176, Sletten (matr.nr. 3b, 3h Daugløkke Slette) som den yngste af 4 brødre, hvor de tre Poul (1914 – 1987), Oluf (1915 – 2000) og Aage (1916 – 2003) var henholdsvis 15, 14 og 13 år ældre end jeg. Så altså en lille efternøler. Der havde også været en lille søster, der døde 3 måneder gammel i 1921.

Ejendommen havde tidligere kun omfattet matr.nr. 3 b, men i juli 1884 gav Finansministeriet tilladelse til, at et offentligt område, matr.nr. 3 d, blev delt i 4 stykker, som hver blev tillagt den ejendom, det stødte op til. Ved en deklaration dateret den 21. juli 1884 blev de fire ejere enige om vejføring til grundene og at matr.nr. 3 c (nr. 178) fik vejadgang over det grundstykke, der blev tildelt nr. 3 b (nr. 176). Til gengæld blev nr. 176 berettiget til at tørre fiskeredskeer på det stykke, der blev tildelt nr. 178, for så vidt sådant kunne ske uden hinder for færdselen til sidstnævnte ejendom. En retting, der kom i spil, da man langt senere begyndte at anlægge haver rundt om husene.

Jeg er i besiddelse af den originale deklaration.

Forældre:

Min far var fisker og arbejdsmand **Peter Hvidtfeldt Larsen** og min mor hed **Helga Hendriksen**, født i Karlebo, men tilflyttet Sletten inden sin konfirmation.

Mine forældre blev gift i 1912 og flyttede samtidig med giftermålet ind i huset, formentlig først som lejere hos den daværende ejer Hanne Hansen, enke efter fisker Rasmus Hansen, for først i januar 1915 at få skøde på huset, hvis købesum blev fastsat til 1050 kr. Købesummen blev erlagt ved, at de overtog et lån på 800 kr. i Husmandskreditforeningen, idet dog allerede opgjorte afdrag uden vederlag kom køberen til gode. Derudover skulle de inden 3 uger til Stine Magnussen og Lisbeth Petersen begge født Jensen, udrede 125 kr. til hver. Jeg har i skrivende stund ikke fundet frem til, hvem disse damer er.

Hertil kom en nok så væsentlig tilføjelse i skødets afsnit 5, og jeg citerer:

"Køber forpligter sig til at give Sælger for sin Livstid fri Bolig på den solgte Ejendom en Stue i den søndre Ende af Huset, samt Lys og Varme, fuld Aftagt og Underhold med Mad og Drikke, Vask og Renlighed, Pleje og Pasning. Bispisningen skal ske ved fælles Bord eller hvis jeg ønsker

det indbringes på min Stue. Hvis Køberen og Hustru ikke selv er i stand til at passe mig, skal der antages Hjælp hertil. Ved min dødelige Afgang skal Køberen mod at hæve den mig tilkommende Begravelseshjælp besørge min Begravelse og skal til Værgen for Humlebæk Kirke betale – senest en Måned efter min Død – 150 Kr. til Vedligeholdelse af mit Gravsted.”

Altså en regulær aftægtskontrakt tinglyst på ejendommen med panteret, hvilket var ganske almindeligt ved overdragelse af ejendomme, og for sælgers vedkomme-
de den måde man på den tid sikrede sine sidste år. Jeg vil dog tro – uden reelt at vide det – at det må være en af de sidste aftægtskontrakter på Sletten..

Med i handelen fulgte både og redskaber og øvrigt løsøre takseret til en værdi af højest 450 kr.

Aftægtskontrakten er slettet i tingbogen ved Hanne Hansens død i februar 1918.

Mine forældre boede i huset indtil de i 1976 begge flyttede på plejehjemmet ”Øresundshjemmet” og solgte huset umiddelbart efter.

*Hvidtfeldts konfirmation 14.4
1901. Forrest plejeforældrene
Bente og Ole Jensen Oles Minde*

Min far er født 1887 i ejendommen matr.nr 46, i dag Gl. Strandvej 153, Sletten. En ejendom, der havde været i familiens eje siden den blev opført i 1824.

Han var den 3.yngste af 8 børn, og blev forældreløs 12 år gammel. Hans mor døde 42 år gammel i 1898 og faderen året efter 54 år gammel.

Der var fire ukonfirmerede børn, som kom i pleje og min far hos genboen, fisker Ole Jensen og hustru Bente, der boede i det nuværende "Oles Minde", og hvor han voksede op sammen med deres 3 døtre, Marie ("Lille Marie") gift Larsen, Grethe gift Møller og Signe gift Clausen, alle gift med fiskere fra Sletten. Det indsatte billede er fra hans konfirmation den 14.april 1901.

Jeg har ikke endnu fundet frem til, hvor hans mindre søskende kom hen.

Han deltog helt naturligt som alle fiskerdrenge i fiskeriet sammen med sin plejefar og blev måske derfor den eneste af de otte børn, som blev i Sletten.

Han var tidligt politisk aktiv og fik som alle på Sletten et tilnavn "Røde", dels på grund af partifarven, dels på grund af en kraftig, rød-blond hårfarve.

Den første gang jeg støder på hans politiske virke, er da han i 1913 blev udpeget af Landbrugsministeriet til medlem af et udvalg, hvis formål var at undersøge fiskeriforholdene i den nordlige del af Øresund indtil Rungsted, samt at undersøge og overveje om, hvorvidt der måtte være grund til at søge de særlige fiskerirettigheder på denne strækning af Øresund afløste og i bekræftende fald, om der i tilfælde af rettighedernes afløsning bør fastsættes særlige regler for udøvelsen af fiskeriet.

Han var valgt som repræsentant for "de frie fiskere" i modsætning til de fiskere, der var indehavere af en staderet. Som sidstnævntes repræsentant var valgt fisker Ole Larsen, Espergærde.

Et langt og sejt træk om disse staderrettigheder var i gang, og der skulle gå et halvt århundrede inden sagen fandt sin endelige løsning, men det er en helt anden historie.

I et referat i Helsingør Avis fra et sognerådsmøde en dag i 1919 kunne man læse, at sognerådet efter anmodning fra dommeren i Helsingør havde udpeget fisker Hvidtfeldt Larsen i Sletten til formand for huslejenævnet i kommunens østlige del.

I 1921 blev min far opstillet til sognerådet i den daværende Asminderød-Grønholt kommune. Han var opstillet som nr. 2 på den socialdemokratiske liste og fik ved valget 376 personlige stemmer og opnåede derved valg til sognerådet som nr. 4. Han blev genvalgt ved det efterfølgende valg i 1925 (stemmetallene findes ikke), men genopstillede ikke ved valget i 1929, men det fremgår af valgprotokollen, at han ved dette valg var formand for valgstedet på Sletten kro.

Hvidtfeldt som ung

For at få økonomien til at hænge sammen var det nødvendigt, at min mor i lighed med andre fiskerkoner gik ud og solgte fisk. Hun tog til Helsingør med ”en koe”, en stor, firkantet kurv, der blev båret i to brede gjorde på ryggen og havde også, efter at jeg kom til verden en rute med faste kunder, og jeg husker tydeligt, at jeg under hendes vej til stationen i Humlebæk blev sat af i Dronning Louises Børneasyl og hentet med hjem igen på tilbagevejen. Jeg var derfor ofte den første, der ankom og startede dagen på 1.sal i bestyrerindens private lejlighed.

Jeg er ikke i besiddelse af et billede af min mor som ”fiskerkone”, men både min hustru og jeg er ret overbevist om, at hun er med på et kendt postkort af 6 fiskerkoner foran rejsestalden i Sletten, og er den, der står yderst til venstre, (billedet findes i bogen ”En vandring gennem det gamle Sletten” illustreret med postkort).

1928/29 måtte min far konstatere, at min mor tjente mere ved at sælge fisken end han kunne gøre ved at fange den, og han indså, at der måtte en forandring til. Det blev til, at han ”gik i land” og fik arbejde hos en anlægsgartner, hvor han i øvrigt var beskæftiget, indtil han fik folkepension.

En anden del af min fars virke var hans bibeskæftigelse som ”Sommerbetjent”. Et job han havde i 15 år og som sluttede med udgangen af september 1937. Som sommerbetjent fungerede man fra 1.maj til 30.september og var ansat af amtet efter indstilling fra kommunen.

I Helsingør Avis for den 23.november 1937 kan man læse en notits om, at mine forældre dagen før havde holdt solvbryllup og fortsætter:

”I den Anledning og da det sandsynligvis er sidste Aar, Hvidtfeldt Larsen har fungeret som Sommerbetjent, idet Enbedspolitiet, som begynder sin virksomhed den 1.april 1938, ikke vil indsætte Sommerbetjente, var der en særlig anledning til at hylde Slettens Ordensbaandhæver.

Politifuldmægtig Andreassen samt Repræsentanter for Landpolitiet aflagde i Gaar en Visit hos Solvbrudeparret og overrakte Gaver fra Embedet og fra den samlede Politistyrke i Helsingør Politikreds.

Fisker Hvidtfeldt Larsen har været Sommerbetjent i Distriktet Espergærde, Humlebæk i 15 Aar.”

Ved en senere meddelelse i samme avis fremgår det, at honoraret i 1932 udgjorde 125 kr. om måneden samt godtgørelse for telefonabonnement, men ikke for samtaleafgiften.

Som sommerbetjent fungerede han sammen med den faste betjent, der boede i Espergærde, og som jeg bedst husker under tilnavnet ”Snup-Søren”.

Lad mig springe frem til 2. verdenskrig, nærmere betegnet september 1944, hvor den tyske besættelsesmagt afsatte politiet.

For at undgå de værste indbrud og tyverier i den periode, hvor der ikke var noget politi, blev der oprettet frivillige vagtkorps af lokalkendte folk. Et sådant blev også oprettet i Sletten-Humlebæk med min far som leder. De færdedes rundt i området aften og nat, og hvad de fandt ud af, skal jeg ikke komme nærmere ind på, bortset fra en enkelt hændelse, som jeg i øvrigt først blev bekendt med om aftenen den 4.maj 1945. Den pågældende episode blev vist heller ikke indberettet til dommeren i Helsingør, der havde det overordnede ansvar for disse vagtværn.

En nat i vinteren 44/45 observerede man to personer, der kom vandrede ad vejen fra Fredensborg, og som så mistænkelige ud. De standsede dem og blev klar

Betjent Peter Hvidtfeldt Larsen

over, at de ikke talte dansk, men noget gebrokkent tysk. Det lykkedes ved hjælp af lidt tysk og fingersprog at finde ud af, at det var et par flygtninge, som oprindelig stammede fra Estland, havde været i russisk tjeneste og tysk fangelejr, hvorfra de var flygtet, og de var sluppet gennem Tyskland og Jylland og videre til Sjælland i håbet om at komme til Sverige.

Man blev klar over, at de havde et tilholdssted, men det var ikke muligt at få opklaret, hvor det var eller hvilken vej, de var gået.

Det blev aftalt, at de skulle gå samme vej tilbage, og i løbet af natten fulgte man efter dem på cykel og fandt ud af, at de boede i en hule i Grønholt Vang. Man mente det var mest sikkert, at de blev i hulen indtil krigen var forbi, hvilket på det tidspunkt ikke kunne være ret meget længere.

Et par stykker fra vagtværnet skiftedes til at cykle op med mad til dem, men ingen andre fik noget at vide, før man den 4.maj om aftenen hørte befrielsesbudskabet over radioen fra England, men så blev der travlhed.

Købmand Knudsens Opel Blitz lastvogn, der havde været klodset op, blev hentet frem, dækkene pumpet, benzin fremskaffet, og så gik turen til Grønholt Vang for at meddele om befrielsen.

Ved ankomsten til hulen var der allerede et ægtepar fra Grønholt, som også havde opdaget dem og leveret mad. Noget madbringerne fra Sletten havde en fornemmelse af på samme måde som parret fra Grønholt, da begge havde observeret forskellige ting, som man ikke selv var kommet med. Drevne flygtninge havde for længst lært at holde mund.

Nå - enden på det blev, at de blev taget med til Humlebæk og indkvarteres i et baghus i haven hos Helge Larsen på Torpenvej. Helge var medlem af vagtværnet.

Min fars seneste offentlige hverv var som medlem af menighedsrådet i Humlebæk fra 1949 til 1965.

Min mor Helga Jørgine Larsen f. Hendriksen

Min mor var som sagt ”ikke indfødt”, men blev hurtigt integreret, måske fordi hun 14 år gammel fik plads som pige på Sletten kro, hvor hendes mor også havde arbejde. Det var i de gamle sejlskibes tid, og man havde ofte ægtefæller til skippere boende, mens manden lå til ankers på Sundet, enten for at proviantere eller ventende på ændringer i vindretningen for at kunne stå Sundet ud.

Hun kom senere i huset hos en grosserer i København, hvor hun åbenbart afslørede sine særdeles gode skolekundskaber, så hun blev tilbudt en læreplads på kontoret i hans forretning. Et tilbud hun meget gerne ville have taget imod, men det var dengang uden løn det første år, og da hun selv skulle sørge for både kost og logi, ja så gav det sig selv. Det kunne kun blive et nej tak til tilbuddet.

Bedsteforældrene:

Min Farfar **Poul Peter Larsen** var fisker og sømand og blev født i ejendommen matr.nr. 46, Gl.Strandvej 153, den 26.august 1846 og døde den 25.marts 1899 på sygehuset i Hillerød.

Det er meget begrænset, hvad jeg ved om ham, men de var 5 søskende, hvoraf de 2 døde forholdsvis unge.

Han fik udstedt søfartsbog som 18-årig den 20.august 1864, og ved hans fars død i 1870 fremgår det af skifteprotokollen oplysning om arvinger: "*Sømand Poul Peter Larsen, farer for Tiden til Søs, Søsteren Christiane (22 år) er gift med Dykker Jørgen Petersen, Sletten, og Søsteren Birthe (18 år) er hjemme*".

I Waterschout for København (den tids mønstringsprotokol) kan jeg se flere af hans mønstringer, senest med Briggen "Boreas" af København for en rejse til Danzig og videre vestover. I anmærkningsrubrikken er anført. "*Mandskabet får Caffé og The i stedet for Brændevin og Ol*".

Hans mor – Else Sophie Larsen f. Jensdatter – hensad efter sin ægtefælles død i uskiftet bo og overdrog ved skøde, dateret 15.april 1884, huset til sønnen. I skødet indgik en aftægtskontrakt for hende, jfr. Kronborg Østre Birk, skøde-og panteprotokol nr. 75 (1882 – 84) pag. 1470.

Der har ved handelen ikke været tale om en direkte betaling, for ejendommen er overtaget for de indestående lån på 118 kr. 54 øre til Statskassen og 200 kr. til Inger Kristine Børgesen.

Værdien for aftægten er sat til 120 kr. årligt og omkostningerne til moderens begravelse til 60 kr.

Ved den endelige opgørelse af den værdi, ejendommen er overtaget for, medregnes aftægtens femdobbelte værdi og omkostningerne ved begravelsen.

Samlet salgssum bliver herefter 978 kr. 54 øre, hvor de 800 kr. anses som vederlag for huset og resten som købesum for løsøret.

Han blev gift den 19.november 1875 i Humlebæk kirke med Haraldine Olga Topp,

der ikke var "Slettenpige", men født i Bjæverskov den 22.november 1856 som datter af en ugift mor og en far skomager Lauritz Bois, hvis opholdssted var ukendt. Hun flyttede til Asminderød sogn i 1862, nærmere betegnet Søholm, sammen med sin mor og mormor og dennes anden ægtefælle, snedker Carstensen. Hendes mor, Sophie Amalie Topp, blev senere gift med træskomand Andreas Pedersen og overtog i 1868 huset matr.nr.11 (i dag 11b), Gl. Strandvej nr. 103 i Sletten. Hendes mormor blev distriktsjordemoder i Søholm.

Haraldine døde 19.november 1898. Det indsatte billede er hendes dødsannonce i Helsingør Avis

Poul Peter Larsen havde i perioder arbejde på Helsingør Skibsværft og kom i marts 1899 så voldsomt til skade ved en arbejdsulykke, at han blev indlagt på Hille-rød Sygehus, hvor han døde som følge af de skader, han havde pådraget sig.

Det fremgår af skifteprotokollen, at dødsfaldet blev anmeldt af hans svoger, fisker unge Peter Jensen (gift med søsteren Birthe), som blev værge for de 5 yngste børn. Et værgemål, der ved en senere skiftesamling blev overtaget af svigermode-rens ægtefælle, Andreas Pedersen.

Efter hans død blev huset solgt på tvangsauktion og overtaget af kromand Jørgen Nielsen som ufyldestgjort panthaver. Jørgen Nielsen tog dog ikke selv skøde på huset, men videresolgte det.

Løsøret indbragte 99 kr. Auktionen var averteret i Helsingør Avis den 6. juni 1899 og fandt sted på ejendommen den 22. juni 1899 kl. 11 formiddag.

Annoncen var indrykket af Birkekontoret i Fredensborg.

Auktion over matr. Nr. 46

Auktion over et Hus i Sletten.

Efter Begæring af Kronborg østre Birk's Skifteret, der behandler Voet efter afd. **Fister Poul Peter Larsen** og tidligere afd. Hustru, bliver den dette tilhørende Ejendom Matr.-Nr. 46 af **Daugløkke Slette By, Alsminderød Sogn**, uden Hartkorn og Glstat, med derpaa staaende Hus stillet til Vort-salg ved Tvangsauktion, der afholdes paa Ejendommen

**Torsdagen den 22de dennes,
kl 11 Form.**

Ejendommen, der indeholder et Areal af 202 Kv.-Alen, kan tages i Ojesyn ved Henvendelse paa Stedet.

Huset er brandforsikret for 810 Kr.

Auktionsvilkårene og øvrige Salget vedrørende Dokumenter henligge til Eftersyn her paa Kontoret.

Denne Bekendtgørelse sker med den i Lov om Tvangsauktioner af 9de April 1891 § 44 ommeldte Retsvirkning.

Birkekontoret i Fredensborg, den 3die Juni 1899.

Moltke.

Haralddines dødsannonce

Fredagen den 18de ds. fristede jeg den tunge Skæbne at miste min kære Hustru, mine 8 Børns kærlige Moder, hvilket Sorgens Dubstus herved bekendtgøres.

Poul Larsen.

Begravelsen foregaar fra Hjemmet i Sletten til Humlebæk Kirke Torsdagen d. 24de ds., kl. 2.

Oldeforældrene:

Min oldefar var fisker **Lars Nielsen** født den 28. november 1817 i Sletten som den yngste af to drenge. Jeg ved ikke, hvor hans forældre boede i 1817, for hans far Niels Pedersen byggede først matr. nr. 46 i 1824. Lars Nielsen mistede forældrene tidligt, idet moderen døde i 1824 og faderen i 1827.

Han er formentlig kommet til at bo hos sin farbror Poul Pedersen i matr. Nr. 37, Gl. Strandvej nr. 119, for det er farbroderen, der figurerer som "hans far" ved konfirmationen i 1832, og ved folketællingen i 1834 er han opført i Poul Pedersens husstand som tjenestekarl 17 år gammel.

Som alle andre fiskere var han indrulleret i flåden og fik søpatent nr. 1697.

Den 24. august 1840 – knap 23 år gammel – mønstrede han på fregatten "Bellona", der afgik på togt til Sydamerika, et togt der blev afsluttet den 21. august 1841.

Fregatten "Bellona" var indgået i flåden i 1835 og armeret med 46 stk. 18-punds kanoner og havde en besætning på 404 mand. På det pågældende togt var der dog kun 312 mand om bord, og Lars Nielsen var optaget i mandskabsrullen som nr. 185.

Han mønstrede som "søevant", men blev efter 6 måneder udnævnt til "halvbefaren".

Ifølge fregattens logbøger og proviantmesterens dagbøger er turen gået via Madeira (Funchal), Bahia, Rio de Janeiro, Platafloden, Montevideo, Buenos Aires, Valparaiso og Callao. Den 20. februar 1841 rundede man Kap Horn.

Der må helt bestemt have været meget at berette ved hjemkomsten til Sletten.

Med velvillig assistance fra Rigsarkivet er det lykkedes at få en fotokopi af hans samlede afregning.

Hyren har som "søevant" været på 4 Rigsbankdaler sølv (Rbd.) om måneden, men som halvbefaren 5 Rbd. 64 Sk. om måneden. Der er udbetalt rejsepenge med 5 Sk. pr. Mil fra Hillerød til København samt 4 Rdb. 44 Sk. fra 30. juli til selve påmonstringen.

For selve rejsen udgør hyren 66 Rbd, 75 Sk., men heri skal modregnes betaling for en række beklædningsgenstande samt for 2 dollar, som må være udbetalt under en landlov. Tilbage til ham selv blev der 32 Rbd. 15 Sk.

Han gifter sig den 11. november 1842 med **Else Kirstine Jensdatter** og har samtidig fået fæste på Matr. nr. 46. I sørullen for 1842 er anført "*modte og fremlagde tinghyst fæste*".

Matr.nr. 46 havde efter hans fars død været fæstet af hans faster Bodil Pedersdatter. Han overtager fæstet og får den 31.december 1860 skøde på ejendommen og skifter nu status fra fæster til ejer.

Et skifte, der gælder en lang række ejendomme ikke alene i Sletten, men i en række andre fiskerlejer. Det hænger sammen med, at det ved lov af 8.april 1851 blev vedtaget, at disse fæstere på Statens jorde kunne overtage ejendommene på nærmere betingelser, jfr. Finansministeriets Bekendtgørelse af 1.november 1852. Skødet bliver lyst 31.juli 1861. Der er på dette tidspunkt sket en nedskrivning af den rentefri gæld med 8 Rd.26 Sk., og der udstedes panteobligation for købesummen på 59 Rd.26 Sk. at forrente med 4 % årlig.

Lars Nielsen var sammen med fisker Jørgen Christiansen ejer af en fiskerbåd, som forulykkede den 26.oktober 1862 under indsejling til Helsingborg.

I Helsingør Avis for den 12.november 1862 kan man læse følgende:

"Under den stærke Sydvest-Storm, der opstod den 26. f. M., mistede Fiskerne Lars Nielsen og Jørgen Christiansen af Sletten ved Kæntring ved Helsingborg Havn en dem i Forening tilhørende Fiskerbaad, som sønderlages på den ene Havnearm, og ere saaledes ved Tabet af denne deres Erhvervskilde satte ude af Stand til at forsørge deres respektive Familier.

Hvad goddådige og medlidende Medmennesker maatte ville yde til Anskaffelsen af en ny Baad, modtages af P. Petersen, Værtshusholder - F. Joelsson, Kjøbmand.

Af en notits i Helsingør Avis den 19.november 1862 fremgår, at der indkom 7 Rigsdaler.

Han har hen ad vejen lånt sin svigerfar nogle penge, og den 30.april 1856 udfærdiges en afståelseskontrakt, jfr. Kronborg Østre Birk, Skøde-og panteprotokol 1854 – 56, pag.680.

Det fremgår heraf, at :

"Afståelsessummen 40 Rd. Skriver fyrretyve Rigsdaler Rigmønt, har jeg modtaget ved tidligere af Lars Nielsen modtagne Forstrækninger Tid efter anden, så jeg i videre henseende intet har at fordrø".

Der er tale om et fæste på ejendommen, og kontrakten indeholder derfor en passage om, *"at når loven af 1.april 1851 kommer til udførelse skal han begære og modtage skøde på denne fæsteejendom på samme vilkår som ville blive mig til dels".*

Lars Nielsen får skøde på matr. Nr. 33 den 31.december 1860, og ejer dermed to ejendomme.

Lars Nielsen omkommer ved en drukneulykke den 12.december 1870. Enken hen-

sidder i uskiftet bo. Lars Nielsen er den første, der bliver begravet i familiegravstedet på Humlebæk Kirkegård, Gravsted nr. 26. Jeg er i dag indehaver af gravstedet.

Else Kirstine Jensdatter (senere Else Jensen) er datter af Jens Larsen "Major" fra Matr.nr. 33 (senere delt i a og b) Gl. Strandvej nr. 125, og her møder vi første gang "Majorerne", men derom senere.

Tip-Oldeforældre:

Lars Nielsens far, **Niels Pedersen**, blev født den 19.oktober 1788 i Sletten. Han kommer fra Matr.nr. 37, Gl. Strandvej nr. 119, der var en del af "Øen" eller Landgildehus nr. 5.

Det fremgår af Sørullen for 1810 (Hovedrullen) at han i 1811 bliver udlånt til kaperfarten.

I Sørullen for 1822 er anført, at han gjorde 6 søtogter til orlovs. Han havde søpatent 902, var 63 tommer høj (ca. 164 cm.)

Den 18.april 1811 påmønstrede han kaperfartøjet "Salomon" af Helsingør sammen med 4 andre søfolk/fiskere fra Sletten. "Salomon", der var en tidligere færgejolle, blev i 1810 udrustet med 2 små kanoner. Den kunne medføre en besætning på 15 mand og var i en periode ejet af Peter Madsen, Sletten. På det pågældende togt blev den ført af en norsk kaptajn Antoni Finck med Jens Andersen, Sletten, som 1.styrmand.

Det har ikke været muligt at finde oplysninger om dette togt, men ifølge Kaj Larsen: Danmarks Kapervæsen 1807 – 14, side 142, har fartøjet tidlige opbragt et engelsk forsyningsfartøj.

Han byggede Matr. Nr.46 i forbindelse med giftermålet med **Birthe Nielsdatter** i 1824, hvilket er det eneste, jeg i skrivende stund ved om hende. Hun nævnes skiftevis som Nielsdatter eller Larsdatter.

Else Kirstine Jensdatters far var **Jens Larsen "Major"**. Han er født i juni 1783 og må være født i ejendommen matr.nr. 33, hvor hans far havde fæste. Han får selv fæste på ejendommen den 1.februar 1768 og skøde den 31.december 1860, lyst 31.juli 1861. Købesummen var sat til 60 Rd., og der blev udstedt en panteobligation på beløb med 4 % i årlig rente.

Jens Larsen "Major" dør den 3.august 1862 78 år gammel. I kirkebogen er der anført: *"Fisker og Aftægtsmand, Søn af Fisker på Sletten kaldt Lars Major"*, hvor man ser, at Major-navnet bruges som kendetegn for familien. Ifølge skifteprotokollen nød han

underhold hos svigersønnen, og hans efterladenskaber var utilstrækkelige til omkostningerne ved begravelsen, så skifte blev ikke afholdt.

Han blev gift med **Johanne Kirstine Nielsdatter** den 31. maj 1805. Hun var indfødt Slettenpige, døbt den 16. januar 1785 og konfirmeret 20. april 1800.

Hun dør 9. juli 1851, 66 år gammel. Lad mig citere fra Kronborg Østre Birks dødsprotokol fra 1849 – 52 fordi man her har en fuldstændig opgørelse over hendes arvinger, selv om ægtemanden hensidder i uskiftet bo:

”Arvinger: Ægtemanden og følgende fælles Børn:

*Lars Jensen – Fisker Sletten,
Pernille Jensdatter gift med Arbejdsmand Hans Jensen, Frederiksberg,
Lovise Jensdatter gift med Teglbrænder Fritz Duur, Bloustrød,
Else Jensdatter gift med Fisker Lars Nielsen, Sletten
Ane Jensdatter- ugift 32 År-hjemme,
Caroline Jensdatter gift med Andreas – Fars Tilnavn ukendt.”*

Tip-Tip-Oldeforældre

Lad mig forsøge at gå et skridt længere tilbage, selv om oplysningerne bliver lidt mere sparsomme. Niels Pedersen var søn af **Peder Poulsen**, født i Sletten og døbt 22. søndag efter Trinitatis – 11. november – 1759. Han fik fæste på matr.nr. 37, Gl. Strandvej 119, den 7. november 1785. Han fik ved den lejlighed ikke alene fæstet, men også enken efter den tidligere fæster Niels Sørensen, der var død den 8. oktober 1785, 28 år gammel. Enken hed Karen **Nielsdatter** født i Sletten den 4. december 1763, og må vel anses som værende ”indfødt” selv om hendes far var ”tilflytter” fra Humlebæk, da han fik fæste på matr. Nr. 37.

Peder Poulsen og Karen Nielsdatter blev gift 16. december 1785.

Hun medbragte en datter fra ægteskabet med Niels Sørensen.

I kirkebogen er der ved ægteskabet anført, at fisker, ungkarl Peder Poulsen, Sletten og pigen Karen Nielsdatter har indgået ægteskab. Pudsigt nok har præsten betegnet hende som ”pigen”, hvilken betegnelse ellers kun anvendes på ugifte brude.

Jens Larsen ”Major” var søn af **Lars Jensen (Lars Major)**, der blev født den 1. juni 1738 formentlig i matr.nr. 33, Gl. Strandvej 127, hvor hans far havde fæste. Han dør 9. marts 1806

Ifølge kirkebogen blev fisker Lars Jensen fra Sletten og pigen **Pernille Sørensdatter** samme Sted gift 4.søndag efter Trinitatis – den 12.juli 1772. Forlovere var fisker Jens Larsen (hans far) og fisker Jørgen Sørensen. Hun var datter af Søren Jensen Mikkelsborg fra matr.nr. 12, Gl Strandvej 168 og altså indfødt.

Han overtager sin fars ejendom og får fæste den 1..februar 1768.

Han skulle efter oplysningerne i Kaj Strandbergs bog ”Husene i Sletten” være den første med tilnavnet ”Major”. Det er ikke et slægtsnavn, men ”Majorerne” er formentlig en betegnelse for et fiskerlav, der drev ”slottefiskeri” efter hornfisk ved Kronborgpynten. Handels-og Søfartsmuseet på Kronborg oplyser om denne form for fiskeri i sin årbog for 1953 og nævner, at fiskerne fra Sletten var meget aktive i dette fiskeri. De forskellige ”slots” eller bådelaug havde navne som f.eks. ”Kaptajnerne” og altså også ”Majorerne”, men navnet klæbede til nogle af dem gennem flere generationer.

Hvis vi ser i den første egentlige folketælling i 1787, så figurerer Lars Jensen som ”Indrulleret matros” og husstanden består af ham og Pernille med 5 børn (der kom en mere til senere) og så en Jacob Jespersen, 50 år, tjeneste, har et slag. Altså en invalide, som formentlig går til hænde mod kost og logi.

3 x Tip-oldeforældre:

Lars Jensen (Lars Major) er søn af **Jens Larsen** (den ældre - min tilføjelse af praktiske grunde).

Han er født 1705/6 i Sletten og død den 18.november 1764. Han var formentlig søn af ”Nørre Lars Nielsen” og har sikkert bygget matr. Nr. 33 i forbindelse med sit giftermål.(Kaj Strandberg ”Husene i Sletten”).

Han blev ifølge kirkebogen trolovet med **Johanne Rasmusdatter** den 12.marts 1737 og gift med hende den 7.september 1737. Hun er født den 27.marts 1713 som datter af Rasmus Svendsen fra Landgildehus nr. 1.

Peder Poulsen var søn af fisker på Sletten **Pouel Jacobsen** og hustru Boel Pedersdatter. De blev trolovet den 24.oktober 1751 og gift den 5.februar 1752.

4 x Tip-oldeforældre

Pouel Jacobsen var søn af Tømmermand Jacob Rudolph og Ingeborg Jørgensdatter. Jacob Rudolph blev født i 1698 og blev gift med Ingeborg den 28.september 1721. Pouel blev født i januar 1722.

Lad mig som afslutning vende tilbage til nutiden og som lovet i indledningen på denne artikel vende tilbage til, hvorfor min kone og jeg synes, at vores børnebørn i særlig grad burde vide noget om familiens tilknytning til Sletten.

Sagen er den, at da vores yngste datter som nybagt lærer skulle finde arbejde, søgte og fik hun ansættelse på Bavnebjergskolen i Humlebæk. Senere blev hende og hendes mand gift i Humlebæk kirke, ligesom deres to børn – Stine og Rasmus - begge er døbt og konfirmeret i kirken.

Begge børnebørn blev endvidere særdeles aktive jolle-sejlere i Sletten Bådeklub.

Hermed er en del af familien således vendt tilbage til det sted, hvor fra denne gren af familien er udgået. Og mine brødre og jeg blev det slægtsled, der ikke alene flyttede ud, men også brød med ca. 300 år som fiskere.

"Smør-Peter" på prærien

Af cand.mag. Henriette Kragh Jacobsen

Denne artikel er baseret på oplysninger fundet i kirkebøger, folketællinger og de nedenfor nævnte web-adresser. Oplysningerne om familiens liv i Amerika er nedskrevet af et barnebarn efter fortælling af Anna Marie og Peter Christiansens to yngste døtre samt børnebørn. Dette materiale er venligst udlånt til forfatteren af slægtninge til Peter Christiansen bosiddende i Lønbolt.

Fra omkring 1840 og 75 år frem udvandrede ca. 300.000 danskere for at søge lykken i lande fjernt fra Dannevang. Udvandringen fra Nordsjælland var lille i forhold til andre dele af Danmark. I Frederiksborg Amt forlod ca. 3% af befolkningen landet, hvorimod det var ca. 14%, der valgte at rejse fra Lolland-Falster.

På web-adressen ddd.dda.dk findes en database med personer, der udvandrede fra Danmark i perioden 1868–1908. I den periode udvandrede i alt 118 personer fra Asminderød-Grønholt sogn, der dengang også dækkede Humlebæk med opland. Antallet skal tages med et stort gran salt, da databasen ikke har registreret alle udvandrere.

Langt de fleste, der rejste, var unge i alderen 15-29 år, og antallet af mænd var dobbelt så højt som kvinder. Men der var også hele familier med flere børn, der drog på langfart. Flest er udvandret i årene 1885-1890 og 1903-1908. Det forjættede Amerika var så absolut det mest tillokkende, men enkelte valgte som rejsemål Canada, New Zealand, Australien eller Argentina. Landarbejdere, tjenestefolk, sypiger, smedesvende og træskomagere har søgt nye bredder i håb om et bedre liv, end de mente at kunne få her.

En af de mange, der valgte at tage turen over Atlanten, var Peter Christiansen, som var født den 16. oktober 1840. Hans forældre, smeden Christian Hansen og Ane Margrethe Pedersdatter, boede i smedehuset i Langstrup.

Allerede som 3-årig mistede Peter sin far, der kun 27 år gammel døde af tyfus. Hans mor, Ane, der blev alene med 3 små børn, fik hjælp af sin bror til at klare smedevirksomheden. Broderen var ligesom hendes tidligere ægtefælle smedesvend. Som

Langstrupvej 16 hvor Peter Christiansen boede som barn

det var almindeligt på den tid, fandt Ane sig hurtigt en ny partner. Et års tid efter mandens død giftede hun sig som 32-årig med den 10 år yngre Ditlev Hansen Dideriksen. De får sammen tre børn, og Peter Christiansen havde dermed to helsøskende og tre halvsøskende.

Peter havde mange forsømmelser fra Langstrup Skole, der lå tre km fra landsbyen. Han skulle nemlig hjælpe stedfaderen med at trække blæsebælgen i smedeværkstedet, når der skulle beslås heste og smedes plovskær og harvetænder. Efter konfirmationen i Asminderød Kirke i 1855 måtte Peter ud og tjene.

Men der var langt alvorligere pligter, der siden hen kaldte. Efter session mødte Peter den 15. maj 1863 op som menig i 18. bataljon, og allerede året efter var han at finde midt i 1864-krigen. Først deltog han i kampen mod de fremrykkende preussiske og østrigske tropper, og i februar var han med i slaget ved Mysunde og kæmpede mod fjenden ved Ornum Mølle og ved Dybbøl Kirke. Da Dybbøl faldt, lå han som

reserve i Sønderborg. Da Als blev angrebet, trak hans bataljon sig kæmpende nordpå, hvorfra de satte over til Fyn. Den 1. september 1864 var soldatertiden udstået for Peters vedkommende, men ifølge familien vedblev han hele livet med at have en modvilje mod tyskerne.

Efter hjemkomsten fandt Peter arbejde igen og mødte Anna Marie Christiansen fra Tikøb, som han kom til at dele tilværelsen med i 36 år. Hvad, det var, der fik dem til at træffe en stor beslutning, som skulle få betydning for resten af deres liv, vides ikke. Men i hvert fald vinkede Peter, Anna Marie og hendes bror Lars Christiansen farvel til familien og det danske forår i 1867. Kursen var sat mod New York.

Turen over Atlanten tog 6–7 uger med sejlbåd. I New York blev de modtaget i Castle Garden, hvor emigranterne (1855-90) blev registreret og kontrolleret (senere foregik dette på Ellis Island). Tusindvis af danskere, der ankom efter 1892 kan i dag findes på www.ellislandrecords.org. I området omkring Castle Garden var der flere bureauer, der kunne hjælpe med at anvise bopæl og arbejde.

Ganske kort efter ankomsten lod Anna Marie og Peter sig den 11. juni 1867 vie i sømandskirken på Carlton Avenue i Brooklyn, der lå tæt på deres egen bopæl i Brooklyn Street 18. Fire måneder senere fik parret en datter og i januar 1869 en søn. Pladsen i lejligheden blev for trang, det landlige liv lokkede, og de ønskede sig væk fra storbyen.

Men inden de drog vestpå, ventede de på Anna Maries forældre, Caroline og Christian Hansen, og fem af hendes søskende. Måske har de længe ønsket at forlade Nordsjælland for altid, måske har Anna Maries breve været fyldt med prisende omtale af Guds eget land. Vi ved det ikke. Men også de lod sig medrive af udvandringsbølgen. Minnesota blev det næste hjemland for de 10 etniske danskere. Staten er gammelt indianerterritorium og Minnesota betyder på sioux sprog ”sky tinted waters” eller ”Himmelfarvet vand”.

De to familier slog sig ned ved søen Lake Wall i Otter County. Peter og Anna Marie Christiansen samt hendes forældre og søskende var de første nybyggere dér. Men de var ikke de første danskere i Minnesota. Allerede i 1869 var der flere skandinavere, der netop havde valgt denne plet på den amerikanske midtprærie, og der kom mange flere til. En af årsagerne var, at landskabet mindede om det hjemlige. Wall Lake og dens omgivelser ligner da også – selv i dag – landskabet omkring Esrum Sø, som både Peter og Anna Marie havde boet tæt på.

Peter Christiansen faldt straks for området ved den smukke Wall Lake i Otter County, Minnesota

Nybyggerne kunne på den tid udvælge sig et stykke land på 160 acres svarende til 64 hektar helt gratis. Det kunne de på grund af den såkaldte Homestead Act, som præsident Lincoln havde udstedt i 1862 for at øge indvandringen. Nogle krav skulle dog opfyldes: Man skulle have intention om at blive amerikansk statsborger, man skulle bebo sin jord i fem år, og man skulle opdyrke jorden. Derefter kunne man få sit endelige skøde på jorden. Peter fik sit i 1876.

Året efter at de havde homesteadet, altså i 1870, blev distriktet organiseret som et egentligt township eller bysamfund. Begæringen, der i den anledning blev underskrevet af de nye bosættere, var forsynet med 20 underskrifter på jordholdere, hvoraf hovedparten var af dansk oprindelse. Af samme årsag fik dette township navnet Dane Prairie. Snart fik nybyggerne følgeskab af andre skandinaver. Det ses da også på kortet fra 1884, hvor navne som Ole Langen, Hans Nielsen og Niels Thygesen figurerer.

Betingelsen om at opdyrke jorden var ikke ligefrem let at opfylde, men der skulle jo brød på bordet. Peter måtte først i gang med at fælde masser af træer i det skov-

rige område, hvor hans jord lå. I de første år inden han kunne dyrke nok korn til at sælge af, måtte han en del af året arbejde i storbyen St. Paul. Men Peter var flittig og kom godt i gang, og senere kunne han da også fordoble sit territorium, da han købte sin svoger Lars Christiansens jord, der stødte op til hans egen.

I 1882 åbnede jernbanelinien, Northern Pacific Line, og Wall Lake Station blev oprettet på dens rute. Stationen kom også til at fungere som postkontor, hvor Anna Maries far, Christian Hansen, blev postmester. Senere drev han en købmandsbutik i byen. Bysamfundets udvikling var gået stærkt.

I starten måtte Peter, Anna Marie og deres to børn nøjes med at bo i en udgravet jordhule, indtil Peter fik bygget en træhytte. Efterhånden som familien blev forøget, byggede han et større træhus. Imidlertid gjorde hans hårde slid og gode forretnings-evner ham i 1902 i stand til at bygge et stort 2-etages hus med 6 værelser og et rigtigt toilet! Der var en spisestue, dagligstue og et stort spisekøkken, og huset var på ægte amerikansk vis omgivet af en åben veranda. På billedet fra 1902 er Peter undtagel-sesvist med. Han brød sig ellers ikke om at blive fotograferet.

Anna Marie og Peter måtte vænne sig til et noget anderledes klima end det danske. Somrene var meget varme og vintrene lige så kolde. I de første år måtte de igennem

Peter Christiansens jord lå ved søens højre bred. Senere købte han yderligere 64 hektar tilstødende jord

flere vintre slås med voldsomme snestorme og usædvanlig kolde temperaturer ned til minus 50 grader. De oplevede, at haglbyger og græshoppesværme ødelagde deres høst.

De få indianere af Chippewa stammen, der stadig var i området, gav sjældent problemer for nybyggerne på Dane Prairie. Faktisk legede parrets børn med indianernes børn. Men et enkelt år, 1876, opstod der rygter om et indianerangreb. Sammen med de andre beboere i området måtte Anna Marie og Peter flygte med få fornødenheder. I en oksetrukken vogn med deres to køer på efterslæb kørte de til den nærmeste

Et splinternyt hus i 1902. Peter Christiansen er herren længst til venstre. Huset er siden gået i arv til Anna Marie og Peters efterkommere, så det nu er 5. generation, der bor der.

*Ane Marie Christiansen født 17.
december 1846 i Tikøb.
I Amerika ændres Ane Marie til
Anna Marie.*

*På Peter Christiansens gravsten
står på dansk: Til Hvile gik vor
Fader kjaer. I Himlen vi skal
gjen sees der.*

større kolonialhandel, hvor de fandt ly for natten. Rygterne viste sig at være ubegrundede, og dagen efter kunne familien returnere til hjemmet.

Rent vand fik de fra en kilde ved huset. Foruden køer havde Peter også købt nogle får, som gav uld til klæder. De havde også stor glæde af mange høns. Alle de 14 børn, som de med tiden fik sammen, lærte at strikke, så de var selvforsynende med undertøj, vanter, huer osv.

De første 3 år måtte Peter efter høsten vandre 60 kilometer til byen Alexandria for at sælge sit korn. For ikke at slide unødigt på skosålerne, viklede han sækkelærred om skoene. Efter et par dage vendte han så hjem igen med mel, sukker, salt og andre varer.

Anna Marie skrev breve til søsteren Ellen i Nordsjælland, og søsteren kvitterede med at sende mønstre til korsstingsbroderier til Amerika. Familien har fortalt, at Anna Marie altid var i gang med et stykke håndarbejde. Hun ville ikke lære engelsk, hvorimod Peter lærte sig engelsk ved hjælp af børnenes skolebøger. Børnene blev opdraget strengt og måtte ikke grine ved bordet og ikke sy eller fiske om søndagen. Kortspil og alkohol var strengt forbudt. Peter har til sine efterkommere fortalt, at hans mor havde været så streng, at han aldrig selv kunne få sig til at slå sine børn.

Blev nogle i familien syge, måtte man klare sig bedst muligt, for lægen var ikke sådan lige at få fat i, og ved børnefødsler trådte nabokonerne til. Børnene vandrede 3 km til skolen, der blev bygget i 1874. Peter var hovedorganisatoren bag det projekt og var i en årrække skolens kasserer.

Familien var metodister og deltog, da der blev bygget to metodistkirker i lokalområdet. I den lokale Tordenskjold Kirke, hvor Peter var bestyrelsesmedlem, blev der prædikeret på norsk. Peter Christiansen underviste desuden i søndagsskolen. Om vinteren, hvor det kunne være svært at komme til kirken, blev gudstjenesten holdt hjemme hos Christiansens, og kunne præsten ikke nå frem, stod Peter for prædikenen.

Peter klarede sig hurtigt godt, bl.a. fordi han brugte landbrugsmetoder lært i barndomslandet. Hver sommer lod han således et stykke jord ligge brak, ligesom han foretog sædeskifte. Det var ikke almindelig praksis på den nye hjemegn. Han begyndte også på, hvad der skulle vise sig at blive en stor smørproduktion, som både Anna Marie og børnene hjalp med. Han fik fremstillet et særligt stempel med navnet "Christiansen", som hver eneste pakke smør fik påtrykt. Kvaliteten af hans smør var så god, at han fik ekstra 15 cents pr. pund. Lokalt blev han ligefrem kendt som "Smør- Peter", og han var den første i området, der erhvervede sig en smørcentrifuge.

Peter Christiansen døde 63 år gammel i 1903, og 2 år efter døde hans hustru Anna Marie som 58-årig. De blev begravet på Tordenskjold Kirkes kirkegård. I nekrologen over Peter er han omtalt som en succesrig farmer og som en særdeles dygtig smørproducent, der var respekteret af venner og naboer. Parret er beskrevet som arbejdsomme, og deres mønsterfarm, som gav dem velstand, kunne de med rette være stolte over, står der.

Da Anna Marie døde, arvede de 13 overlevende børn jorden og ejendommen, som siden har tilhørt deres efterkommere og nu drives af 5. generationsindvandrere. Den eneste gang, alle 13 overlevende børn har været sammen, var ved faderens begravelse i 1903. Blandt de i alt 14 børn, som Peter og Anna Marie satte i verden, forblev en af sønnerne ugift, en datter døde ung, og af de øvrige 12 børn, giftede 10 sig med danskere eller nordmænd. Ingen af Anna Marie og Peters sønner fik selv sønner, så ingen af deres efterkommere bærer i dag navnet Christiansen.

Anna Marie og Peter Christiansen er et fint eksempel på et par, hvor den amerikanske drøm gik i opfyldelse. Der skulle hårdt arbejde til og en modig indsats, men de og deres mange efterkommere klarede sig flot.

*13 af Anna Marie og Peters i
alt 14 børn fotograferet ved Peters
begravelse i 1903.*

” – tre minutter vil De fortsætte?”

Leif David Nielsen

Anni Ry, som bor i Fredensborg, har i næsten 25 år været ansat ved KTAS som telefonistinde ved den manuelt betjente Fredensborg telefoncentral. Her fortæller hun om en tid, hvor den personlige betjening af abonnenterne var en dyd.

"Jeg fik ansættelse i 1944, først som elev og fik 40 kr. om måneden; den gang lå centralen på 1.sal i Brostrøms ejendom, Jernbanegade 11. Hver telefonist passede et bord med 100 numre, og der var 4 sådanne borde. Vi var i alt 8 ansatte. Der var faste nattevagter, for centralen havde åbent døgnet rundt, i modsætning til de mindre centraler, som lukkede kl. 20 og kl.16 på søndage."

Anni Ry husker endnu, at Slottet havde nr. 1, Asminderød Kro nr. 2, Hegels Minde nr. 3, Alm-Larsen nr. 4 og Kommunekontoret nr. 5.

"Man blev ikke fast ansat, med mindre man var ugift og jomfru, vi kom sågar til lægeundersøgelse inden ansættelsen. Jeg husker, at tillidskvinden på centralen i sin ferie var blevet gift, og da hun kom tilbage fra ferie, var det farvel Karen; jeg fik så æren som tillidskvinde efter hende. Man skulle naturligvis også til taleprøve, og jeg husker, at jeg havde svært ved at sige

"Hans Knudsens knæ knager knusende"

Anni Ry, foto LDN

Telefoncentralen, Jernbanegade 11
Fra højre ses: Bitten Bergquist,
Eva Knudsen, Emmy Nielsen,
Rita Jensen og Anni Ry (næsten
skjult) privat eje

Anni Ry har hele sit liv haft med telefoni at gøre, og det hører man på hendes sprog i dag, hun har en korrekt og tydelig udtale.

"Da centralen i Jernbanegade blev for lille, flyttede vi til den nye centralbygning på Hillerødvejen, det var i 1954. Her var der plads til 1700 numre og 27 telefonistinder. I travle timer ekspederedes 10.600 samtaler i døgnet. I den gamle central var dyrlæge Ludwigs kone bestyrer, hun blev efterfulgt af Dagny Pedersen gift med "Svend – Vognmand", og senere blev Lilly Johansen bestyrer indtil automatiseringen.

Der var meget at holde styr på, når en abonnent ringede op og f.eks. skulle have en samtale til en københavnsk central – de havde for øvrigt pigenavne Asta, Bella, Nora, Yrsa o.s.v. – hvis der så var travlt, måtte man sige "jeg ringer", og så måtte abonnenten sidde og vente på en tilbageringning, når det pågældende nummer var klar. På bordet sad små miniture. Når en udenbys samtale gik i gang, aktiverede man samtidig uret, og når 3 minutter var gået, gav det et signal, og man meldte så ind: "3 minutter", efter yderligere 3 minutter meldte man så: "6 minutter" o.s.v. For hver udenbys samtale blev der udfærdiget en kupon, alle disse kuponer blev samlet og dannede grundlag for telefonregningen fra KTAS. Derudover skulle vi føre statistik over antal indenbys og udenbys samtaler. Ind i mellem kom der kontrolbesøg af en inspektrice (normalt en stram dame).

Den gang var det meget almindeligt med partstelefoner. Det betød, at flere abonnenter var fælles om ét nummer, der kunne være indtil 4, som deltes om et nummer, og de fik så vedhæftet henholdsvis et x – y – u eller v. Der kunne kun tale én abonnent ad gangen på linien, så inden man ringede op fra en partstelefon, skulle man løfte røret for at høre, om der allerede blev talt på linien, men telefonistinden kunne ringe op til en af parterne, uden at de andre kunne høre ringningen.

Særligt opmærksomme skulle vi være, når nogen ringede op og anmeldte en ildebrand. Så skulle vi alarmere brandinspektøren (nr. 331). Herefter var det vores opgave at forbinde ham med de respektive brandmænd, vi "blev på linien" og sørgede for hurtige forbindelser.

Selvom der var tyske forlægninger i byen, så havde vi ikke noget med dem at gøre, for de havde ikke telefoner, som gik ind over vores central, men jeg husker tydeligt den 4. maj 1945 om aftenen, hvor jeg havde vagt, pludselig faldt næsten alle klapper, alle skulle ringe, og vi kunne ikke forstå, hvad der var sket, før en abonnent jublende sagde "Til lykke frøken, vi har fået fred".

I marts 1966 blev Fredensborgcentralen fuldautomatiseret, det betød farvel til de mange damer, og der kom ikke længere nogen venlig stemme i den anden ende af ledningen, som kunne hjælpe en til rette.

Den ny central var monteret med 2000 numre og kunne udvides til 5000. Anni Ry blev ansat ved Frederiksborg Amts Centralsygehus i Hillerød til at passe et travlt omstillingsbord, og efterfølgende fik Anni opgaven at passe omstillingen på rådhuset i Fredensborg.

*Telefoncentralen på Hillerødvej
Siddende ses bl.a.
Kirsten Hansen, Birthe Hjort og
fru Albrechtsen
Stående ses fra venstre:
Grete Madsen, Rigmor Mørksen
og Anni Ry. privat eje*

En beretning om Fredensborg telefoncentraler kan ikke skrives uden også at nævne den allerførste, nemlig Fredensborg **Telefon- og Samtalestation**, som blev etableret den 1. august 1896 i ejendommen Jernbanegade 20, der på det tidspunkt ejedes af blikkenslagermester Poulsen. Telefonbestyrer var dyrlæge Ludwig. Den blev indrettet til 50 abonnenter og udvidet til 100 allerede i 1906. I 1907 flyttedes til Jernbanegade 11.

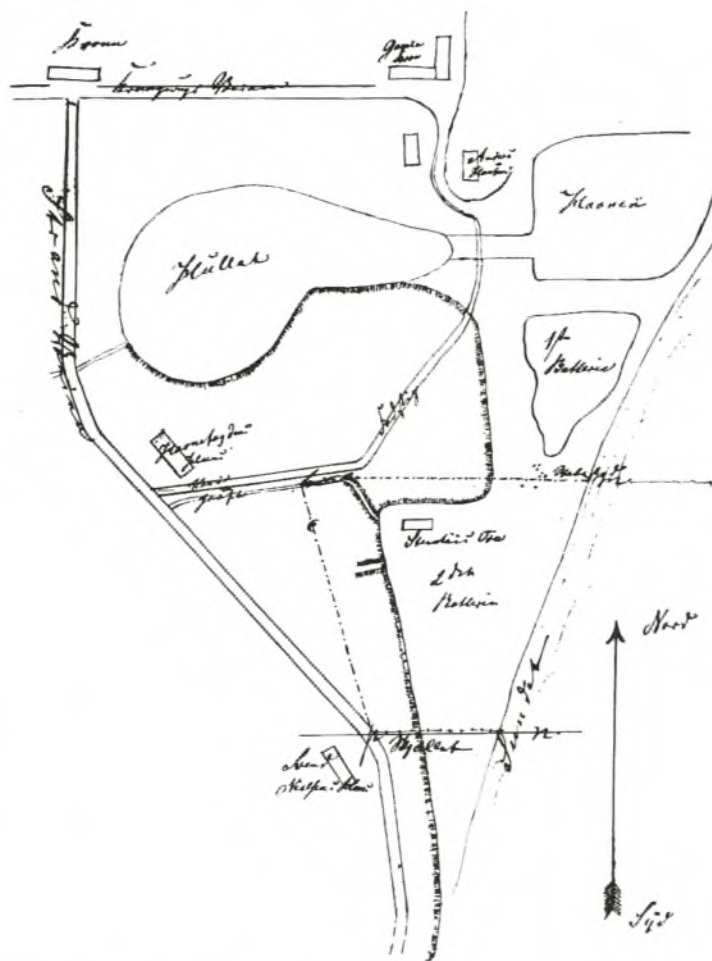
14. august var det 50 år siden Knud V. Jensen åbnede sit kunstmuseum på Louisiana og forhindrede, at området blev brugt til "lortekogeri"¹⁾.

Da Humlebæk havn bygges som krigshavn i årene mellem 1810 og 1820, havde ejeren af Krogerup storkøbmand Constantin Brun skænket jord til havnen. Det var det område, hvor i dag Humlebæk kirke, kirkegård, Louisiana og Louisianas park ligger. Slugten, hvor Humlebækken løb igennem for at løbe ud i Sundet blev udgravet til en skjult inderhavn for kanonbåde, der, når englænderne med deres handelsskibe sejlede i konvoj ned gennem Øresund, skulle angribe de store ikke så manøvredygtige skibe.

Projektet blev aldrig gennemført, yderhavnen stod færdig i 1815, men inderhavnen blev aldrig gjort færdig og taget i brug, da krigen for længst var afsluttet.

Der var nu et stort areal som staten ejede, og som kunne anvendes til andre formål. På den del af havnejorden, der lå syd for søen, lå et hus, der kom til at tjene som bolig for stedets havnefoged, huset tilhører i dag Louisiana. På arealet lå endvidere et kanonbatteri, der var anlagt i forbindelse med englandskrigene og antagelig anvendt i forbindelse med Slaget i Øresund 25. juni 1808 - se anden artikel i dette årsskrift. Sydligere lå også et andet batteri "*Fra en svunden tid*". Oprindeligt havde Strandvejen gået ned over arealet og over Humlebækken på en træbro, den blev nu ført udenom og fik det forløb, vi kender i dag. De stejle skrænter, der er i området ned mod søen, er den jord, der blev gravet op ved uddybningen.

I 1844 ansøger, cand. polyt. Thygesen København, staten om at købe et jordstykke på den sydlige del af arealet, her vil han opføre en ovn til brænding af lertøj, et teglbrænderi og et hus til bolig. Thygesen får ret til at leje arealet, og i 1851 får han arvefæsteskøde på arealet, og bygger sig da et hus, det senere Louisiana. Thygesen bliver her dog kun 3 år, idet han i stedet flytter til Strandmosegård teglværk syd for Sletten.

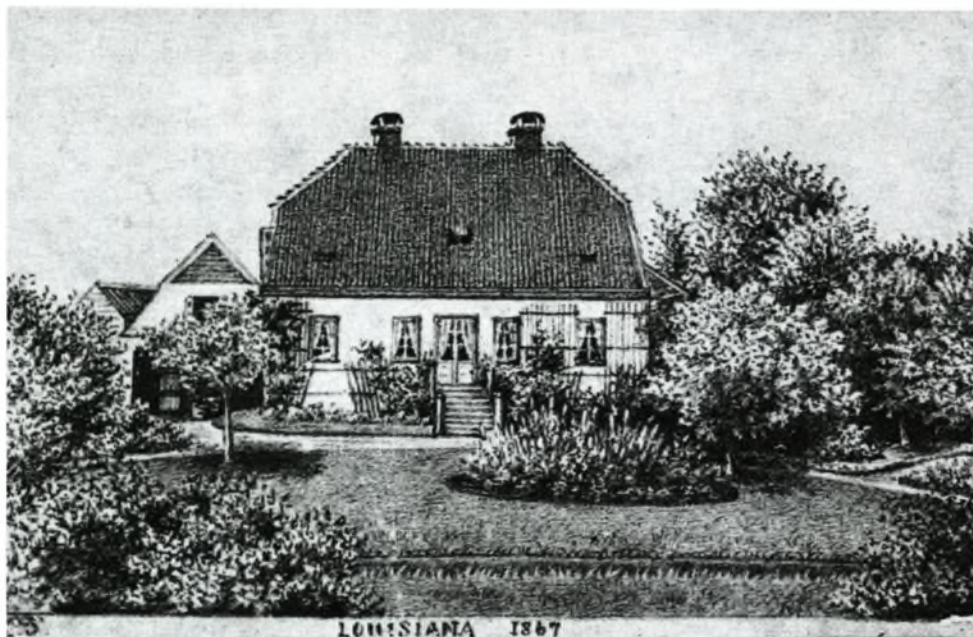

Kortskitse af havneområdet med inderhavnen - "Hullet", havnen og det batteri fra 1808, der lå syd for havnen. Lidt længere mod syd ses det ældre batteri og umiddelbart nord herfor den omtalte stentøjsovn. Syd for hullet ses havnefogdens hus og stien fra huset ned til havnen. Helt mod nord, ses den nye kro og ved svinget nedenfor bakken den gamle kro. Generaltoldkammeret arkiv, her fra Humlebæk Fiskerleie s. 83.

Arealet med husene sælges i 1854 til hofjægermester Alexander Brun (1814 – 1893), der var søn af kammerherre Carl Brun Krogerup. Alexander Brun havde som ung studeret forstvæsen herhjemme og i Tyskland, han havde også en militæruddannelse. I 1848 meldte han sig som frivillig i 3-årskrigen som løjtnant. Han deltog blandt andet i slaget ved Fredericia 6. juli 1849, for hvilket han fik tildelt en bronzemedalje, og han deltog også 25. juli 1850 i slaget ved Isted, hvor han bliver såret. Efter krigen vendte han tilbage til Krogerup.

Hofjægermester Alexander Brun 1814 – 1893. Fredensborg lokalhistoriske arkiv

En følge af hans krigsdeltagelse er nok, at han i 1861 stifter og bliver formand for den første skytteforening i Frederiksborg amt – Asminderød skytteforening, formålet var at "at øve hånd og øje".²⁾

I 1851 havde Alexander Brun planer om at overtage hele havnearealet med søen. Han anfører i sin skrivelse til staten at: "*Den stejle Skrånt på den søndre Side af Dammen er skikket til et Lystanlæg for de Besøgende, der er blevet saa talrige efter min Fader har bygget Værts-hus ved Humlebæk*".³⁾ Kroen var i 1841 flyttet fra fiskerlejet og op til sin nuværende placering. Det lykkedes Alexander Brun at overtage den del af havnejorden, der lå syd for søen sammen med husene på grunden, det var havnefogedboligen og det af Thygesen opførte hus. Hans far kammerherre Carl Brun overtog den nordlige del, som han i 1868 skænkede som jord til Humlebæk kirke. I 1871 forhøjer Alexander Brun huset med en etage, og hovedbygningen får herved det udseende, den har i dag.

Navnet Louisiana fik stedet efter Alexander Brun's tre hustruer, der alle hed Louise. Det første ægteskab i 1850 blev ganske kort, det varede kun 25 dage. Hans første Louise var datter af hofjægermester Peter Tutein fra godset Marienborg på

Møn. Som gave til sin kommende ægtemand ville den 18 årige Louise have udført et miniatureportræt af sig selv, det blev til andet end et maleri, idet maleren gjorde pigen gravid og Alexander Brun gik kun med til at gifte sig med hende på betingelse af en hurtig skilsmisse.⁴⁾ I 1852 gifter han sig med en engelsk pige, Louise Penelope Webb, også dette ægteskab bliver kort, hun dør 3 år efter ved en fødsel, hvor også barnet dør.. Endelig i 1858 bliver han gift med den tredje Louise født Wolff, denne Louise overlever ham i mange år, da hun først dør i 1926 90 år gammel..

Planen med at lave lystanlæg opgives; men i stedet anfører Alexander Brun i en ansøgning, at han er interesseret i frugtdyrkning, og han vil derfor anvende arealet til frugtræer. Hans interesse for frugtdyrkning gav sig det udslag, at han opformerer nye pæresorter.

Det var ikke alene frugtræer han plantede i parken omkring Louisiana, her er også plantet mange sjældne træsorter fra andre verdensdele, som gingko, atlasceder og tibetansk ædelgran, en del kan endnu ses i parken. De sidste pæretræer er fældet under Louisianas udvidelser, så det er svært at efterkomme forespørgsel på podekviste.

Biavl var også Alexander Bruns store interesse, han blev kendt som en lidenskabelig biavler. I en af sidefløjene opførte han et honningmagasin. Han skrev bøger om biavl, og han var præsident for den nordiske biavlerforening.

I 1893 dør Alexander Brun. I ejendommens skøde blev der 1894 tinglyst følgende servitut: *"Ingeborg Brun og fremtidige Eiere af Eindommen Louisiana, eller af det Terrain, hvor Modertræerne til de nedenfor nævnte tre Pæresorter voxe, skal være forpligtet til gratis at udlevere Podekviste af de af Hofjægermester Alexander Brun ved Kjærneudsæd frembragte nye Pæresorter, nemlig Hofjægermester A. Bruns Pære, Dansk Nelis, Dansk Dechantspære og Dagmarspære".*⁵⁾

Emma Ingeborg Brun var datter af Alexander Brun og havde overtaget Louisiana ved arvetillægsskøde af 31.oktober 1894. I 1908 sælger hendes værge godsforvalter S. Berthelsen stedet til grosserer Vilhelm Frederik Smith Dahl, der benytter det til sommerbolig. Da han dør, overtager hans hustru Andrea Dahl huset, og hun gifter sig nu med godsejer og tandlæge Peter Johannes Neergaard, født 1874 på Rantzausgave i Hvilsted sogn, Østjylland. Han ejer Louisiana til sin død 21. februar 1954, hans gravplads kan ses ved Kirkesøen. Andrea Dahl dør i 1927, så Neergaard, der i 1939 får ret til at bære tilnavnet Busky-Neergaard er enkemand i de sidste mange år. I en artikel fra 1942 i bladet "Tidens Kvinder" beskrives landstedet: *"Det er, som om al Sommerens Fred og Skønhed har samlet sig i Godsejer Busky-Neergaards smukke hvide Eiendom med den vidtstrakte Park.*

Salon, indrettet med franske møbler og Tb. Philipsens maleri Kalve midtfor. Tidens Kvinder foto Rie Nissen

*Godsejer Busky-Neergaard foran
Louisianas bovedindgang 1942
Tidens Kvinder foto Rie Nissen*

... Men alt udenfor er kun en Ramme om de Skønbeder, der gemmes i de dejlige Stuer. Fra den hvide Hall kommer man ind i den pragtfulde franske Stue: Midtervæggens store Billede med de klare Farver – Philipsens Kalve paa Græs – virker køligt i Varmen med sine friske Kulører”. Således beskrives rum for rum i det statelige hus, og artiklen slutter med: ”Intet i det hvide Hus virker overløst: Det er ikke noget Museum. Alt ude saavel som inde bærer Præg af fin gammel Kultur og stilfærdig Fornemhed. Det er en Nydelse, at gæste dette Hjem” 6) Ved en kunstauction hos Brun Rasmussen 27. april 1954 sælges indboet.. Det kan her ses, at der virkelig har været et fornemt hjem, der sælges 63 malerier af kunstnere som Viggo Johansen, Christian Købke, Theodor Philipsen Peter Mønsted, L. A. Ring.

Desuden sælges 167 numre med møbler, bronze- og sølvgenstande, porcelæn og bestik.

Planerne var nu at Asminderød – Grønholt kommune, der havde forkøbsret til arealet, skulle købe det af de Neergaardske arvinger. Kommunen ville efter overtagelse indrette hovedbygningen til alderdomshjem, som der var stort behov for i Humlebæk området. I slugten mod Øresund skulle der være rensningsanlæg og i det nordøstlige hjørne var der planer om udvidelse af den i 1953 etablerede kirkegård ”Øen”. Men ingen af disse planer blev realiseret.

Knud W. Jensen skriver i ”Mit Louisiana-liv”: *”En efterårsdag i 1954 gik jeg en tur fra mit hus i Sletten. Den sidste ejendom, jeg passerede på Gammel Strandvej inden Humlebæk Kirke, var Louisiana. Et par år tidligere havde jeg set på en sommerlejlighed i ejendommens gartnerbolig ude ved vejen... Nu så alle bygningerne aflåste og forladte ud. Grebet af nysgerrighed sprang jeg over det hvide havegærde og fik min hund Trofast til at følge efter.”* I flere timer vandrer Knud W. rundt i området mellem frugttræer, en forladt rosenhave og forfaldne skure. *”Hvem ejede huset nu, og hvad var dets fremtidige skæbne? Jeg blev grebet af begær efter at eje det, koste hvad det ville, og samme aften gik jeg i gang med at undersøge mulighederne”.⁷⁾*

En ide var skabt, og efter mange forhandlinger flyttede alderdomshjemmet til den sydlige del af byen sammen med børneinstitutioner. Rensningsanlægget blev anlagt i haven til huset Nyholm, som Knud W. Jensen købte og derefter solgte til kommunen til ”kostpris”. Planerne om en udvidelse af kirkegården var straks sværere at håndtere. I 1953 var der bygget en bro til kirkegården på ”øen”. Kirkeministeriet havde deltaget i finansieringen, men arealet her var ikke stort nok, så menighedsrådet ønskede en udvidelse. Forhandlingerne var dels med Humlebæk menighedsråd og dels med kirkeministeriet. Det var under disse forhandlinger, at kirkeminister Bodil Kochs ord faldt *”Nu skal jeg sige jer noget, venner, når der kommer en mand og vil gøre noget for de levende, så skal vi nok ta’ os af de døde herinde”.⁸⁾* Kirkegården på øen blev udvidet med 750 kvadratmeter, som direktør Knud W. stillede gratis til rådighed.

Nu begyndte planerne til et museum at tage form. I 1956 kunne den første udstilling ses i hovedbygningen.

14. august 1958 indvies 1. etape af museet. Aviserne skrev om åbningen, betegnende er nok Socialdemokratens overskrift *”Jeg gjorde det, fordi jeg ikke kunne lade være”.⁹⁾*

De mange senere udbygninger har hver gang vist stor respekt for parken, så man stadig fornemmer hofjægermester Alexander Brun’s værk.

- 1) Knud W. Jensen "Mit Louisiana-Liv s. 18
- 2) Fra Frederiksborg amt: årbog 1982 s. 71
- 3) Asger Schmelling: "Humlebæk Fiskerleje" s. 84
- 4) Pernille Stensgård "Da Louisiana stjal billedet" s. 378
- 5) Tingbogsoplysninger Helsingør retskreds
- 6) Tidens Kvinder 20. årgang nr. 26 30. juni 1942 tekst Lancette
- 7) Knud W. Jensen "Mit Louisiana-Liv s. 13
- 8) Knud W. Jensen "Mit Louisiana-Liv s. 21
- 9) Socialdemokraten fredag d.15. august 1958

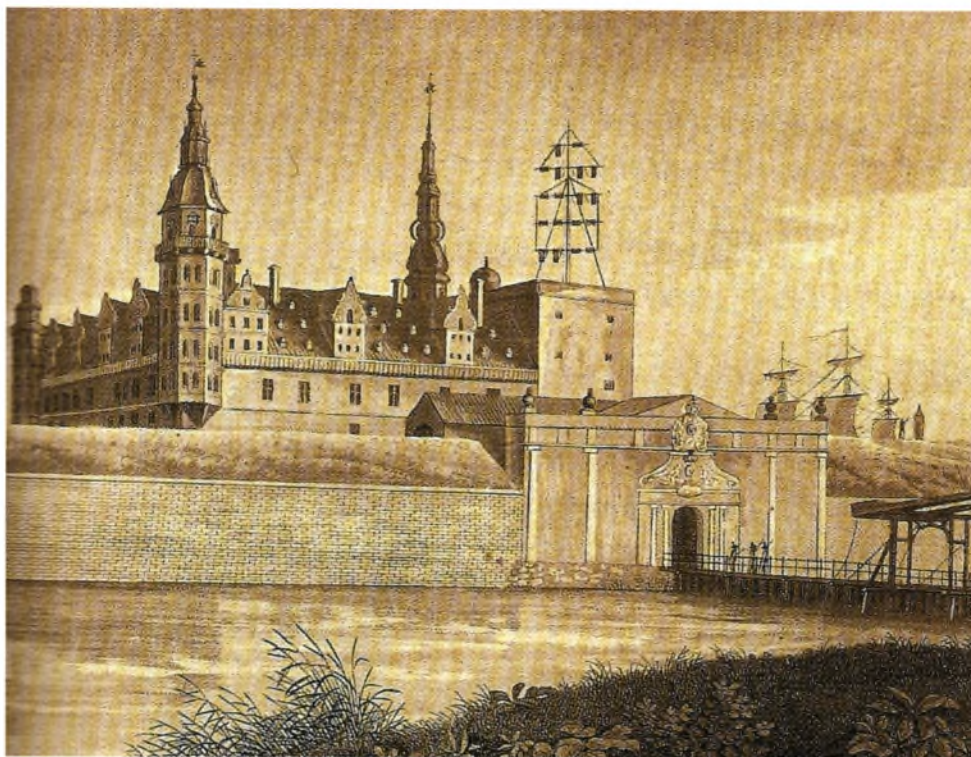

*Busky-Neergaards gravplads på
Humlebæk kirkegård ved Kirke-
gårdssoen foto BSL*

Slaget i Øresund 25. juni 1808

Af Bent Skov Larsen

Den optiske telegraf på Kronborg

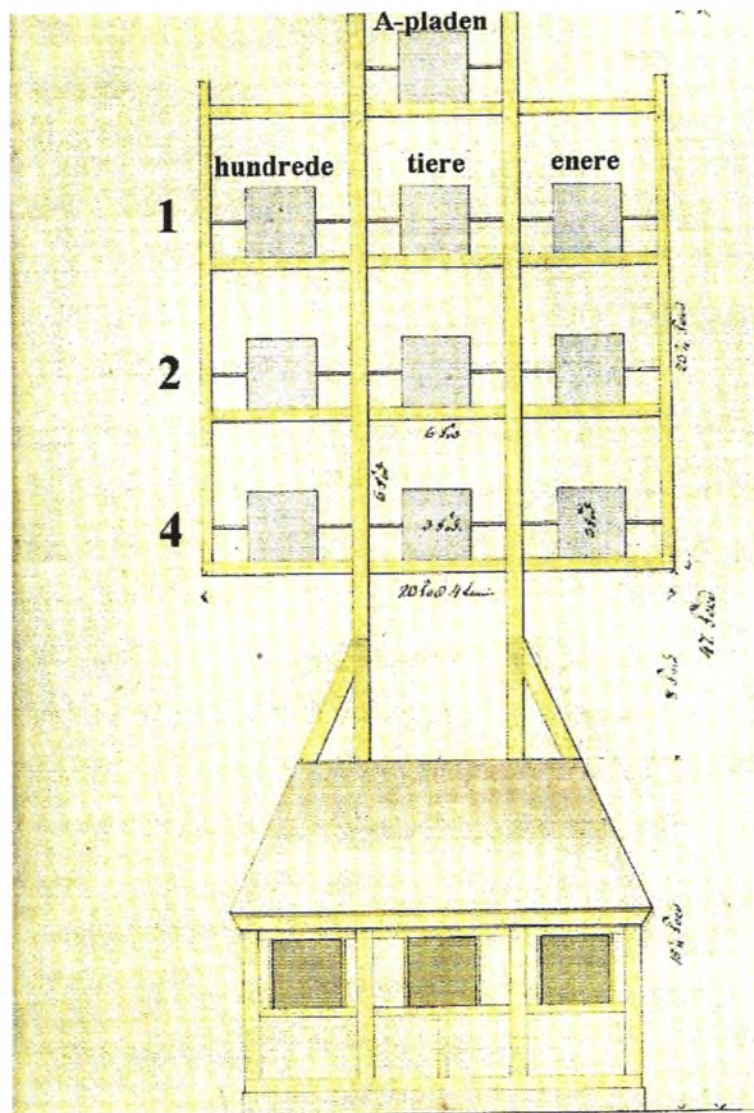

Slaget fandt sted i Øresund udfor Telegrafbakken, i dag Skolebakken i Humlebæk, mellem den danske kapperskonnert "Mandal" og engelske kanonbåde.

Navnet Telegrafbakken kom af, at der her i en kort periode i begyndelsen af 1800 tallet stod en optisk telegrafstation yderst ved kysten. Stationen var et led i den kæde af optiske telegrafer, der var placeret fra Spodsbjerg ved Hundested langs kysten til Kronborg og videre herfra til København. De optiske telegrafstationer var anbragt

Kodebog til Edelcrantz' telegraf

Signalordbog hvorfra man på de optiske telegrafstationer kunne aflæse signalerne. Der fandtes flere systemer af plader, dette her er svenskeren Edelcrantz system.

på steder i terrænet med så god udsigt, at man med kikkert i klart vejr kunne se fra den ene til den anden station.

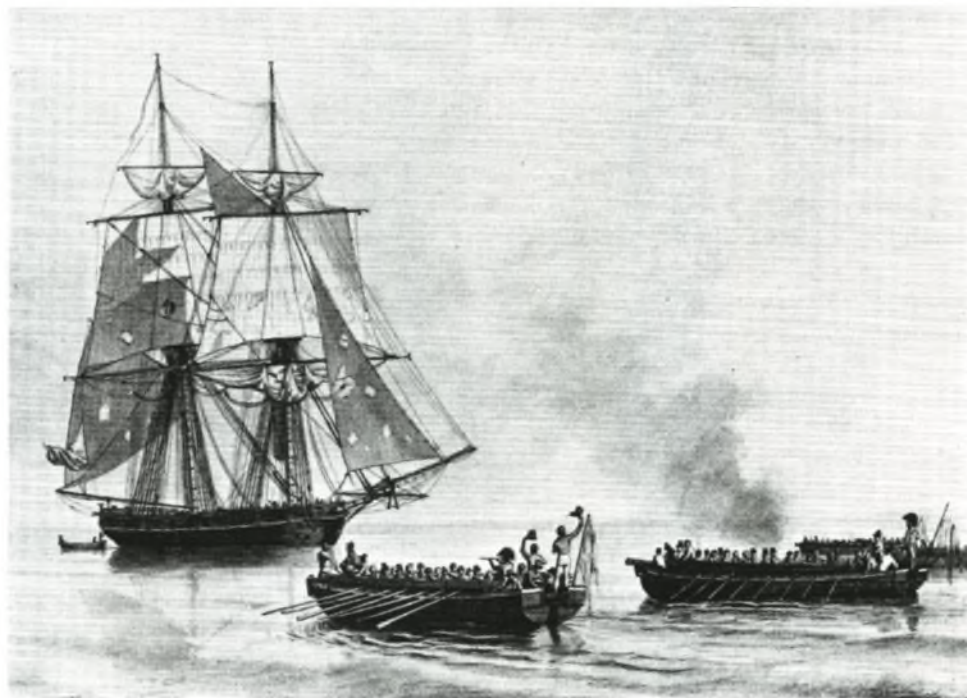
Optisk telegraf var en form for telekommunikation, der blev brugt før den elektriske telegraf tog over omkring 1850. Systemet var opfundet i Frankrig omkring 1790, den bestod af en række master med bevægelige klapper, der kunne bringes i forskellige stillinger, der enten kunne betyde et ord eller et bogstav. De forskellige koder kunne tydes ved hjælp af en signalordbog, som man havde på alle stationerne. Under englandskrigen fik den nogen betydning, da man ad den vej kunne sende kodede meddelelser om den engelske flådes bevægelser gennem Kattegat og videre ned gennem Øresund. Der var også linier af optiske telegrafer, der gik over Sjælland til Korsør, videre over Sprogø, Fyn, Als til Slesvig, her blev der sendt meddelelser fra København til den danske hær, der jo stod i Holsten for at beskytte den danske sydgrænse.

Hvornår stationen ved Sletten er oprettet vides ikke, men nok efter Slaget på Reden 1801. Stationen blev på et senere tidspunkt taget ned. Men 16. august 1807 var man i gang med at rejse telegrafstationen igen. Fra stationen så telegrafbestyrer Ludvig Ferdinand Bang kl. 5 om morgenen englænderne på vej ned gennem Øresund for at ankre op udfor Vedbæk for at sætte tropper i land. Det lykkedes Bang at få sendt meddelelse til København om det, der var hendt, inden englænderne afskar alle veje til hovedstaden. De følgende dage sendte Bang meddelelser til Kronborg om fjenden. På stationerne var bygget en lille, ikke særlig komfortabel træhytte, hvor mandskabet, der var matroser, kunne opholde sig under deres vagter. Stationen ved Sletten blev nedlagt i 1809, angiveligt fordi sigtbarheden var for ringe, signalerne herfra kunne derfor ikke læses. I stedet blev der oprettet en station på Islandshøj ved Nivå, hvor sigtbarheden har været bedre. Øresundstelegrafen blev beordret nedlagt ved afslutningen af Napoleonskrigene i 1814.

I forbindelse med søslaget gik adskillige kugler henover telegrafstationen, og en af dem slog ned i muren på Sletten skole. Niels-Jørgen Pedersen skriver i sin bog "En vandring gennem det gamle Sletten": *"Kanonkugler fra denne træfning har siden gjort god gavn i Sletten, når der skulle kværnes sennepskorn til sovsen til de kogte torsk"*

Læs her den rapport som løjtnant von Sholten afgav efter slaget.

"Om Formiddagen d. 25. juni 1808 mellem kl. 7 og 10 sås herfra Nivåa en dansk Kaperskon-nert på højden med Smidstrup komme sejlene bernedad, og tillige saas østlig for ham og længere tilbage en Sejler og nogle Baade, som også roede nordover i samme Direktion.. Da de nærmede sig,

*3 danske kanonbåde angriber
et engelsk skib. I artiklen er det
engelske kanonbåde, der angriber
det danske skib Mandal.*

kunne man tydelig se med Kikkert, at de Skonnerten følgende Baade var en Kanonbaad og fire armerede Barkasser, og siden Skonnerten ved Sejl og roning søgte at vinde fra dem, formodedes at Baadene var fjendtlige, hvilket også siden viste sig, efterat Skonnerten havde passeret Nivaa havn (Galejhavnen), da der fra Kanonbaaden blev skudt den første Kugle efter den. Herpå lod jeg straks de i Nivaa Kvarter liggende Jægere afmarchere til Sletten for i modende Tilfælde, at være til Assistance. Imidlertid skete endnu nogle Skud fra de Skonnerten følgende Baade, og da denne ikke kunne naa op over Humlebæk Batteri, lagde den sig uden for Sletten ved Telegrafbakken omtrent 150 Skridt fra Land. Kanonbaaden lagde sig 1800 á 2000 Skridt fra den og begyndte at skyde fra denne Distance tilligemed en Kanonbaad og tre Barkasser, der var sendt til Hjælp fra det engelske Orlogsskib, der ligger ved Ramløse, søndenfor Helsingborg, saa at der i alt lagde sig 2 Kanonbaade og 7 Barkasser til Angreb. Fra Batteriet ved Humlebæk, som det lod med god Effekt, blev der fyret mod de engelske Fartøjer; og Løjtnant von Scholten af Artilleriet, der til samme Tid omtrent som Skonnerten søgte ind under Landet ved Sletten, var ankommet dertil med en Haubitz og en Trepundig Kanon fra Humlebæk, begyndte ogsaa at fyre mod de engelske Baade, og omtrent en

Time efter kom ogsaa Løjtnant von Evald med to Trepundige Kanoner fra Vedbæk. Som ligeledes blev placeret på Telegraf-bakken, hvor tillige Kaptajn v. Kleis med Jægerne fra Nivaa og Løjtnant v. Hofmand med Skarpskytterne, som ligger udi Sletten, besatte Løbegravene, som gaar omkring Telegraf-Bakken, hvorfra de saavel med Riffel som med Geværskud kunde gøre den bedste Virkning ifald det faldt Fjenden ind at entre Kaperskonnerten. Fra begge Sider blev der saaledes vedvarende skudt fra Kl. 10 ¼ til meget efter Kl. 2, af de engelske omtrent 150 til 200 Skud og fra vor Side maaske nogle flere, hvoraf de Skud fra Kaperskonnerten, som laa hen ved 200 Skridt nærmere mod Fjenden syntes at gøre god Virkning. Blandt andre et Skud som Løjtnant v. Recke, der for at tjene med Raad og Daad af egen Drift var gaaet ombord paa Kaperskonnerten, havde rettet og lod affyre; det traf ret agterude paa den ene Kanonbaad. Af de engelske Kugler gik nogle imellem Masterne paa Skonnerten og beskadigede Takkelagen og Stængerne meget; men skønt flere Kugler gik saavel tæt foran som og bag om samme, traf dog ingen Skroget, saa at ingen dér blev dræbt eller blesseret, og over Telegrafbakken gik mange Kugler tæt benover, hvoraf én gik ind i Skolehuset, som ligger ved Vejen til Humlebæk, og en slog i Jorden tæt ved Hytten, hvor Telegrafisten stod; men endskønt disse Kugler, af hvilke omtrent 30 Stykker paa 35, 24 og 8 Pund er opsamlede, gik os over Hovederne her, traf dog ingen saaledes, og nogen kom til Skade; derimod maa jeg beklage, at ved det nordre Batteri paa Humlebæk, sprang en Kanon, hvorved en Artillerist af den annekterede Batalion dræbtes paa Stedet, og en anden blev saaret. Efter saaledes Kanonaden havde været noget over tre Timer, holdt de engelske Baade op at fyre og trak sig tilbage og roede og sejlede samme Vej, som de var kommet fra. Imidlertid var Kaperskonnerten, efter at de fjendtlige Baade var gaaet et godt Stykke tilbage, ogsaa under Sejl og var kommet nær Humlebæk Batteri, og da jeg saaledes saa den i Sikkerhed, lod jeg Artilleri, Jægere og Skarpskytter afmarchere hver til sit Kvarter.

Kaptajn Eulfsen, som fører denne Kaperskonnert, "Mandal" kaldet, paa de 8 lange firepundige Kanoner, maa jeg tillige med hans tapre Mandskab give den Ros, at de var særdeles raske og uforfærdede, og selv naar Kuglerne fra de fjendtlige fløj over og om dem, fyrede de dog stedse med største Kontenance, og vilde ingen forlade Skibet, skønt Kaptajnen spurgte dem, om nogen vilde i Land, men de forsikrede, at de vilde holde ud til sidste Mand, og da de havde bortsendt alle deres Karduser, blev 8 Mand sendt ned, som sønderskar 2 Flag og fyldte Karduser paany, saa var og alt til rede Haand, saavel at fornagte Kanoner for muligt mødende Tilfælde, som og til at bore Huller i Skibet."

Scholten

Ved Humlebæk var der i forbindelse med Englandskrigen etableret 2 kanonbatterier, det sydligste af de to batterier lå på stranden nedenfor Louisiana og det nordlige batteri ved huset Gl. Strandvej nr. 32.

Holger Drachmann og Fredensborg

Af Lotte Steen

I anledning af 100 året for Holger Drachmanns død har lokalhistorisk forening bedt en slægtning til ham, Lotte Steen, – oldebarn af lærer Christian Hansen, om at skrive lidt om Holger Drachmanns tilknytning til Fredensborg.

*Holger Drachmann
(1846 – 1908) her som student
og faderen professor
A.G. Drachmann
(1810 – 1892).
Privat eje*

*Louise Steen f. Drachmann
(1804 – 1898) og Peter Steen
(1804 – 1865). Begge ligger be-
gravet på Asminderød kirkegård.
Privat eje*

Jeg har naturligvis ikke kendt Holger Drachmann (1846 – 1908) personligt, idet jeg er født 100 år senere end han, men jeg har læst meget af og om ham, ligesom jeg har været til foredrag om ham og haft personlige samtaler med hans barnebarn, Vibeke Drachmann.

Holger Drachmann. har været sommergæst i Fredensborg igennem hele sin barndom. Hans far professor, overlæge A.G. Drachmann, benyttede allerede i sin studietid at besøge sin søster, Louise Steen f. Drachmann, i sadelhuset ved Fredensborg slot som en "forfriskning". Han beskriver selv, at han i sin studietid gik fra København Løverdags eftermiddag. Til den første mil brugte han 1½ time, men så blev farten sat op, og til hver mil brugtes derefter 1 time. I Nyholte kro drak han et glas vand med en snaps cognac i, ellers nød han intet på turen.

I 1839 flyttede familien Steen fra sadelhuset ved slottet til Sommerlyst, det senere Bournonville. I 1855 flyttede man over på den anden side af Slotsgade i Prinsen, hvor Peter Steen havde en købmandsforretning.

Min oldefar, skolelærer Christian Hansen, Tikøb, der netop var blevet forlovet med husets datter Julie, skriver: "*Jeg busker ham fra hans ellevte Aar,*" (1857), det forår havde Holger netop mistet sin mor. Holger Drachmann var meget glad for sin tante Louise og især fætteren Frederik, som delte Holgers interesse for havet og senere blev skibstømrer.

Under besøgene blev der hyppigt arrangeret sejlture over Esrom sø til Nødebo, hvorfra turen ofte gik til fods til Grib sø eller til "Pælehuset", hvor de medbragte madkurve tømtes. Esrom sø var ham til stor glæde, hvilket også kommer til udtryk i hans roman: "En Overkomplet"

Chr. Hansen skriver: "*Skipper Holms udlejning af både til fiskeri rettede sig med betalingen altid efter, hvor lang tid båden var udlejet, og efter udbyttet af fiskeriet. Således var Holger, min svoger Frederik og jeg en morgen Kl. 4 taget ud i båd at fiske. Det regnede, men det blev holdt for godt vejr at mede i, og vi gjorde en ganske udmærket fangst. "Nu skal I se", siger Holger, "at nu vil Holm nok ha' en daler for båden, når han ser denne fangst. Nu skal jeg sige jer noget: vi kommer de bedste aborrer i posen, jeg springer af ved Kongebroen og går hjem med fiskene igennem slotshaven, så kan I vise Holm resten, så slipper vi med 1 Mark". Det kom også til at slå til.*

Det er fra "Prinsen" i 1860, vi har de første breve fra Holger Drachmann Det er sandsynligvis første gang, han er alene af sted, og som et pligttopfyldende ungt menneske skriver han flittigt til sin fader. I brevet fra 2.august fortæller Holger Drachmann om en udflugt til Chr. Hansens forældre i skolen i Gurre, han følges med Chr.

Prinsen, som den så ud, da Peter Steen havde købmandsforretning her. Fredensborg lokalhistorisk arkiv

Hansen, Frk. Hassenfeldt og sine kusiner Julie og Henriette. Om morgenen kl. 4 går de fra Fredensborg, og kl. 7 er de i Gurte, hvor de nyder godt af en overmåde gæstfrihed. I Gurte møder Holger sin fætter Frederik, med hvem han samme aften går til Helsingør, hvor de besøger tanten, Louise Ulstrup. Efter et senere besøg i Gurte skole skriver Holger Drachmann et meget smukt digt om skolen og dens beboere, det første offentliggjorte af hans digte.

Familien Drachmann var trofaste sommergæster i Fredensborg. Et hus på Asminderødvejen nævnes flere gange, et år lejede de Frk. Hassenfeldts hus på skrænten, og igennem en årrække er de lejere på Veksebogård, men Fredensborg er omdrejningspunktet. Man kan med nogen ret hævde, at Fredensborg igennem Holgers barndom har været det mest stabile sted, idet familiens vinterbolig hyppigt skiftede adresse.

I Fredensborg hos Louise og Peter Steen mødtes de fire søskende. A.G. og Clara Drachmann og Jonas og Amalie Holmsted kom fra København, og Frederik og Emilie Hørup kom fra Torpmagle ved Hundested, alle havde en talrig børneflokk. Deres

*Itaka, Stationsvej 5, huset hvor
professor A. G. Drachmann
tilbragte sit otium. Fredensborg
lokalhistorisk arkiv*

barndom udspillede i den ”kongeløse tid”, og de havde hele den store slotspark til deres leg, og den benyttede de flittigt. Holger fortæller om sine barndomsindtryk fra slotshaven, som han i ”En Overkomplet” romantiserer: *”Søjler, småtempler, statuer, altre, obelisker, overgroedes i fredelig pagt med naturen af mos og lavarter, eller af buske og ukrudt. Disse græske helte eller romerske gudinder legede da på en egen pikant måde skjul med hverandre eller med den ensomme vandrers. Snart så man et kækt hoved løfte sig bag en busk, snart var det en hvid barm, som søgte at gemme sig mellem det forræderiske løv... det gav haven et forførende hemmelighedsfuldt liv, midt i den store, øde stilhed.”*

Det fortælles, at Holger en dag mødte Frederik VII i parken. Kongen skal have sagt til den opløbne dreng: *”Man har det nok i højden!”* hvortil Holger skal have svaret: *”Ja, vi kan jo ikke alle have det i bredden”*, hvorefter kongen spurgte hvem hans fader var, og da det gik op for ham, at det var den selv samme, som i sin tid havde været læge på linieskibet Dronning Marie, det skib som den daværende kronprins Frederik havde sejlet med, da han blev forvist til Island, så Holger fik en hilsen med til sin fader.

Ifølge brev fra 1862 kommer Holger Drachmann. ofte hos familien Bournonville, hvor han nyder datteren Elisabeths sang og møder mange af tidens berømtheder. Han tager også på ro- eller fisketure på Esrom sø med sønnen Edmund.

Holger var i sin pure ungdom også en ivrig skytte. Engang, mens min oldefar var lærer i Havreholm, var det aftalt med Chr. Ulstrup fra Helsingør, at de tre skulle mødes i Tikøb for at gå til Langstrup mose på jagt. Ulstrup kom til den aftalte tid, men måtte returnere til Helsingør, da han skulle modtage en ladning smør. Holger og Chr. tog alligevel videre og fik et tilfredsstillende jagtbytte. Det var i denne sommer Holger Drachmann. overvejede at blive maler, men mente at hans far var imod.

Selv efter at de lidt ældre kusiner var rejst hjemmefra, Henriette var lærerinde på Als, og Julie var gift og havde sit eget hjem, Emma Holmsted var blevet lærerinde (en af de fire første i landet) og gift med Viggo Hørup, var de flittige sommergæster i Fredensborg, ligesom Holger stadig kom dertil, om end nu på kortere besøg.

Faderen A.G. Drachmann valgte at tilbringe sit otium i villa Ittaka i Fredensborg, det sted han holdt mest af, og som han havde så mange gode minder om.

Kilder: A.G. Drachmann: En gammel skibslæges erindringer.

Harriet Bentzon: Holger Drachmann i breve til hans fædrenehjem.

DENNE STEEN
GOMMER DET JORDISKE
AF
HR LAURITZ STEEN
KONGELIG TØMMER MESTER
HER VED FREDENSBORG SLOT
HAN ER FØD 1711 4 MAI
OG DØD 19 OCBR 1802
GUD GIVE HAM EN GLÆDELIG OPSTANDELSE

J C STEEN F1762 D 1846
P C STEEN F1804 D 1865
HENRIETTE STEEN F 1842 D 1894
LOUISE STEEN F DRACHMANN F 1804 D 1898

Gravsted på Asminderød kirkegård over familien Steen,
alle 3 generationer var tømrermestre på Fredensborg slot.